

Jan van Hille en zijn verblijf in Batavia (1655-1662)

ZUIDNEDERLANDERS IN DE NOORDNEDERLANDSE EXPANSIE TIJDENS DE 17e EEUW.

Het belangrijk aandeel dat de naar het Noorden uitgeweken Zuidnederlanders gehad hebben in de Nederlandse expansie overzee bij het einde van de 16e en het begin van de 17e eeuw is thans vrij algemeen gekend en gewaardeerd. Inderdaad, zowel kwantitatief als kwalitatief hebben de naar het Noorden gevluchte inwoners uit de Zuidelijke Nederlanden, hun nieuw vaderland verrijkt en hebben bijgedragen tot de bloei van de Verenigde Provinciën op geestelijk en stoffelijk gebied. Tussen die talrijke uitwijkingen moeten zeker de Antwerpse zeevaarders en kooplieden vermeld worden, die naar het vrije Noorden hun kapitaal, vakkennis en handelsrelaties meebrachten. Vermelden wij hier ook terloops het voornaam aandeel dat de Vlaamse textielarbeiders gehad hebben in de ontwikkeling van de Hollandse laken-, vlas- en tapijtnijverheid (1). Deze massale Zuidnederlandse inwijking bracht nieuw verjongend bloed naar het Noorden en heeft er toe bijgedragen om van dit klein, van Spanje vrijgevochten land

(1) De literatuur over de Zuidnederlandse uitwijking naar het Noorden is vrij omvangrijk. Belangrijk blijft het werk van J.L.M. Eggen, *De invloed door Zuid-Nederland op Noord-Nederland uitgeoefend op het einde der XVIe en het begin der XVIIe eeuw*. Gent, Koninklijke Vlaamsche Academie voor taal- en letterkunde, 1908, 8°, 247 blz. Zie ook: J.A. Vanhoutte, *Het economisch verval van het Zuiden* in *Algemene geschiedenis der Nederlanden*, dl. 5, blz. 174 e.v. (Utrecht-Antwerpen 1952) en T.S. Jansma, *De economische opbloei van het Noorden* in *ibid.* blz. 210 e.v. Bij deze twee studies wordt een uitgebreide bibliografie over dat onderwerp opgegeven.

een Europese macht te maken tijdens de 17e eeuw.

Zowel in de geschiedenis van de Nederlandse zeevaart als in die van de daarmee verbonden Oost- en Westindische Compagnieën zijn er heel wat Zuidnederlanders te ontdekken. Tientallen namen van kooplieden, zeevaarders en kartografen uit Vlaanderen en Brabant zijn verbonden met de stichting en de bloei van het Nederlands koloniaal rijk. Vermelden wij in dat verband slechts de namen van Petrus Plancius, Judocus Hondius, Balthasar de Moucheron, Joris van Spilbergen, Pieter de Marees, Pieter van den Broeck, Willem Usselinckx, Isaac le Maire, Franciscus Pelsaert, enz. (2). Het zijn zoveel namen van „grote Vlamingen” die voor hun nieuw vaderland en voor zich zelf, door hun kartografisch werk, hun rusteloze handelsactiviteit of als onverschrokken zeevaarders, een blijvende roem hebben geogst „inde landen van oversea”.

De geschiedenis van onze lage landen heeft de namen van deze „groten” bewaard, doch er mag ook met zekerheid aangenomen worden dat, tussen de bemanningsleden van de Nederlandse zeilschepen die, van in de 16e eeuw, de oceanen doorkruisten, er ook „gewone” en thans vergeten Vlamingen aanwezig waren. Het was een zeer gemengde bevolking die op de schepen naar de Oost placht te varen en daaronder waren de Duitsers flink vertegenwoordigd. Een systematisch onderzoek naar het aantal Zuidnederlanders

(2) J.L.M. Eggen, *a.w.*, blz. 83-88 en 133-166, alwaar opgave van tientallen Zuidnederlanders die een rol speelden in het leger en in de vloot, of een werkzaam aandeel namen in de Noordnederlandse koloniale expansie. T.S. Jansma, *a.w.*, blz. 220. Zie ook: J. Denucé, *Afrika in de XVIIe eeuw en de handel van Antwerpen*, blz. 83 (Antwerpen 1937) en W.R. Menkman, *Nederland in Amerika en West-Afrika, in Nederlanders over de zeeën*, blz. 27 (Utrecht 1942). Voor de geschiedenis van de grote vaart inz. op Oost-Indië, zie o.m. W.P.H. Coolhaas, *De Verenigde Oostindische Compagnie, in Alg. gesch. der Ned.*, dl. 6, blz. 147-175 (Utrecht-Antwerpen 1953) en van dezelfde schrijver, *Overzeese geschiedenis 1648-1795*, in *ibid.*, dl. 8, blz. 352-390 (Utrecht-Antwerpen 1955) met de daar opgegeven bibliografie.

welke dienst namen als matroos, soldaat of ambachtsman bij de Oostindische Compagnie, zou wellicht, ook hier, een tot nog toe weinig bekende Vlaamse aanwezigheid aan het licht brengen. Zelfs na 1648, toen de scheiding van Noord en Zuid door het verdrag van Münster werd bekrachtigd, zijn er Zuidnederlanders naar het Noorden uitgeweken om dienst te nemen bij de V.O.C. en zich langs die weg tijdelijk of voorgoed in Oost-Indië te vestigen (3). Het ligt voor de hand dat wanneer de grote vaart uit de Vlaamse havens onmogelijk werd gemaakt, onze zeelieden dienst namen onder vreemde vlag (4). Een indiensttreding als militair of als vakman of als bootsgezel bij de V.O.C. bleef tot ver in de 18e eeuw in West-Vlaanderen geen onbekende mogelijkheid (5). De Zuidnederlandse emigratie tijdens de 17e en 18e eeuw verdient eens grondig onderzocht te worden. Misschien kan de uitgave van de brieven van de onbekende Westvlaming Jan van Hille daartoe een kleine bijdrage zijn.

Jan van Hille en zijn familie

Op het Rijksarchief te Brugge ontdekten wij, tussen archivalia van zeer uiteenlopende aard, een bundel documenten waarin o.m. zes brieven steken, geschreven

(3) H. Terpstra, *Buitenlandse getuigen van onze koloniale expansie*, blz. 8 (Amsterdam 1940, Patria XX). In het bekende *Daghregister gehouden by den oppercoopman Jan van Riebeeck 1651-1662* (Kaapstad, Balkema, 3 dln., 1952-1957), stichter van Kaapstad en van de Nederlandse kolonie aan de Kaap, worden meerdere Zuidnederlanders vermeld die aan de Kaap voet aan wal hebben gezet. Deze waren afkomstig uit Brugge, Veurne, Hondschote, Duinkerke, Mechelen, Antwerpen, Brussel, Maaseik, enz.

(4) G.H. Dumont, *De ontdekkingsreis van Jacques Lemaire, in Mededelingen van de Marine Academie van België*, dl. 12, blz. 27 e.v. (Brussel 1960).

(5) Wij publiceerden in *Biekorf*, jg. 1951, blz. 141-142, de afscheidsbrief van Joannes-Franciscus Naert uit Pittem die in 1737 als metselaar in dienst trad bij de V.O.C. en uitweek naar Oost-Indië. Een ander inwoner uit die gemeente, Lodewijk Reynaert, overleed op 10 juli 1738 op het schip *Langewyck* tijdens zijn reis naar Oost-Indië. (V. Arickx, *Geschiedenis van Pittem*, blz. 235).

door Jan van Hille van 1655 tot 1659 en die handelen over zijn indiensttreding bij de V.O.C. en verblijf in Oost-Indië (6).

Een 18e eeuwse hand schreef op de omslag van het bundeltje brieven: „In dyt packet syn diversche sentbrieven mette procuratie van Jan filius Adriaen van Hille. De selve briefven gheschreven uyt de stadt Batavia in Oostindiën aen Sieur Adolph van den Abeele fs. Adolph die soone was van heer ende meestere Appolonius van den Abeele overleden pastoor in Clercken”. De auteur en de bestemming van deze merkwaardige brieven vragen enige toelichting om hun inhoud volledig te kunnen begrijpen.

Over de geschiedenis van het geslacht van Hille en aanverwanten schreef Mr Willy van Hille een lijvig werk, dat toeliet Jan van Hille en zijn naaste familie dadelijk te situeren (7). Diverse oorkonden op het Rijksarchief te Brugge en op het Stadsarchief te St.-Winoksbergen lichtten ons nog verder in over Jan van Hille en zijn correspondent Adolf van den Abeele II te Brugge.

Jan van Hille werd geboren te Eernegem, zoals hij ook schreef in een van zijn brieven (8) en werd daar gedoopt op 14 oktober 1629 als derde kind van Adriaan van Hille, geboren te Alveringem en van Omarine Ommejaeghere uit Gistel. Zijn vader speelde als hoofd-

(6) Rijksarchief Brugge, Fonds de Thibault de Boesinghe, nr. 381. Dit fonds wordt in het vervolg afgekort tot R.A.B., FTB. gevolgd door het reeksnummer.

(7) W. van Hille, *Histoire de la famille van Hille*. Bruges, Tablettes de Flandres, 1954, 8°, ill., 335 p. (Recueil n° 4). Bij dat werk verschenen tot nog toe twee bijvoegsels, het eerste in 1956 (79 p.), het tweede in 1961 (16 p.).

(8) Brief van 29 februari 1656. Zie: Bijlage 2.

Rijksarchief Brugge, *Doopregister Eernegem 1612-1629*, fol. 52: „Die 14a octobris 1629 baptisatus est Joannes proles Adriani van Hille et Audomarae conjugum. Susc. a Joanne vande Weghe et Maria Styngnels”.

man een belangrijke rol in het openbaar leven te Eernegem. Zeer vroeg verloor Jan van Hille zijn moeder die overleed op 26 juli 1630. Daarna ging Adriaan een tweede huwelijk aan met Maria de Turck, doch hij overleed reeds op 13 januari 1636 te Eernegem (9).

Op zesjarige leeftijd was de kleine Jan van Hille wees geworden. Over zijn stiefmoeder, Maria de Turck, wordt in de gelijktijdige documenten niet meer gesproken. Wij vermoeden dat zij korte tijd na haar echtgenoot moet overleden zijn. Voor die jaren zijn de kerkelijke overlijdensregisters te Eernegem niet bijgehouden.

Samen met zijn broertje en vier zusjes was de kleine van Hille aangewezen op de welwillendheid van zijn naaste familie. Waarschijnlijk vond de jonge wees een onderkomen en bescherming bij de broer van zijn overleden vader, zijn oom Cornelius van Hille te Eernegem. Deze werd in dezelfde gemeente ook hoofdman en oefende er nog andere notabele functies uit. In zijn latere brieven uit Oost-Indië zal Jan van Hille nooit nalaten een bijzondere groet te sturen aan zijn oom Cornelius. Het vroegtijdig afsterven van zijn ouders verklaart wellicht ten dele hoe Jan van Hille, als jonge man van 26 jaar het avontuur van zijn leven waagde in het verre Oost-Indië.

Een „arme” wees was Jan van Hille zeker niet, wel integendeel. Zoals hierboven gezegd werd, was zijn vader hoofdman te Eernegem, functie die wij min of meer met het huidige ambt van burgemeester kunnen vergelijken. Het geslacht van Hille was zeer verspreid in het noordwestelijk deel van West-Vlaanderen, meer bepaald in Veurne-Ambacht en in de driehoek Torhout-Diksmuide-Oostende. In het reeds aangehaald mooi werk van Willy van Hille lezen wij dat dit welgesteld en notabel geslacht in die streek van West-Vlaanderen

(9) Alles volgens W. van Hille, *a.w.*, blz. 84.

in de 16e en bij het begin van de 17e eeuw aanzienlijke eigendommen bezat en in talrijke plaatsen vooraanstaande functies uitoefende. Ook de ouders en de grootouders van de kleine Jan van Hille bezaten in dat gewest veel hectaren grond, meer bepaald te Ichtegem, Moere, Eernegem, Koekelare, enz. Hiervan kwam een aanzienlijk gedeelte in het bezit van Jan van Hille, o.a. te Gistel en Moere.

Het komt ons voor dat Jan van Hille een goed onderwijs heeft genoten. Uit zijn brieven treedt hij inderdaad te voorschijn als iemand die beschikt over een goed oog en best kan vertellen, in een vlotte schrijftrant, wat hem op het hart ligt. Dat Jan van Hille na zijn terugkeer een aanzienlijke openbare functie bekleedde, duidt ook op een gedegen onderwijs en een verzorgde opvoeding die hij, als wees van zijn familie heeft ontvangen.

Jan van Hille zond zijn brieven uit de Oost aan „monsieur mon cousin et mademoiselle ma cousine”. Deze laatste was zijn zeven jaar jongere nicht Judoca van Hille, geboren te Eernegem en er gedoopt op 1 november 1636, als dochter van de hierboven vermelde Cornelius en van Maria Maene. Samen zijn Jan en Judoca van Hille opgegroeid te Eernegem, bijna als broer en zus, in het ouderlijke huis van Judoca van Hille. In deze gemeente trad zij op 21 maart 1654 in het huwelijk met Adolf van den Abeele II (10). De bruidegom woonde dan reeds te Brugge, doch was geboren te Woumen op 17 november 1631 als enig in leven gebleven kind van Adolf I en van Judoca Huughe en als kleinzoon van Appolonius van den Abeele, overleden als pastoor te Klerken op 28 mei 1633 (11). Het

(10) Huwelijkscontract van 14 maart 1654, verleden voor notaris Charles Stalpaert te Brugge, in R.A.B., FTB., nr. 380. Ook W. van Hille, *a.w.*, blz. 84.

(11) Appolonius van den Abeele werd waarschijnlijk geboren te Bergen-op-Zoom rond 1561. Hij zegt zelf dat zijn vader in deze stad overleed in 1563 toen hijzelf pas twee jaar oud was. Daarna

echtpaar Adolf van den Abeele II-van Hille vestigde zich te Brugge waar hun kinderen ter wereld kwamen, die in de 18e eeuw voorname functies bij de geestelijkheid en bij de administratie van het Vrije van Brugge

kwam deze familie van den Abeele naar Hazebroek wonen, waar Appolonius op 30 augustus 1594 in het huwelijk trad met Joanna Poreye, dochter van Pieter, uit Hondegem alwaar de ondertrouw geschiedde op 13 juni 1594. De moeder van Appolonius van den Abeele — hij vermeldt haar naam niet — overleed ten huize van haar zoon te Hazebroek op 15 oktober 1595. Uit het huwelijk van Appolonius met Joanna Poreye sproten acht kinderen tussen 1595 en 1608, waarvan er vier onbejaard stierven. Te oordelen naar de peters en meters van die kinderen stond Appolonius in nauwe relaties met de stadsmagistraat en geestelijkheid van Hazebroek. Zijn echtgenote overleed op 33-jarige leeftijd op 9 november 1610 aan de „heete ende brandighe sieckte”. Na het overlijden van zijn vrouw trad Appolonius in de geestelijke stand, werd priester gewijd en deed zijn eremis op St.-Hubrechtsdag 1611 te Hondegem. Daarop werd hij kapelaan te Sox tot 8 mei 1612 en kwam dan als pastoor naar Klerken waar hij op 28 mei 1633 overleed en in de parochiekerk, vóór het altaar van O.L.Vr. werd begraven. Zijn kinderen, één zoon, Adolf I, en drie dochters groeiden bij hun vader op in de pastorie te Klerken.

Petronella vanden Abeele, geboren in 1598 gehuwd met Joos van Overschelde en daarna met Jan Lutein, overleed te Woumen op 11 november 1638. Jorine van den Abeele, geboren op 14 oktober 1600 trad in het huwelijk met Jan van Caester, en overleed te Klerken op 17 augustus 1643 „geleghen hebbende een lanckdurighe sieckte”. Maria van den Abeele, geboren op 2 november 1604, trouwde eerst met Jan Leinaert en daarna met Pieter Verfaillie en overleed te Beerst op 13 oktober 1645.

De enige zoon van Appolonius, de pas genoemde Adolf I, werd geboren te Hazebroek op 15 augustus 1595 en trad in het huwelijk op 22 november 1616 met Judoca Huyghe, dochter van Jan. Hij werd hoofdman te Klerken (W. van Hille, *a.w.*, blz. 252) en won vijf kinderen in zijn huwelijk. Hiervan stierven er vier op onbejaarde leeftijd. Judoca Huyghe overleed op 8 december 1645 en werd begraven in de St.-Salvatorskerk te Brugge. Adolf van den Abeele I hertrouwde op 24 juni 1646 met Joanna Venans en overleed te Brugge op 13 augustus 1660.

Zijn enige zoon Adolf II, geboren te Woumen op 17 november 1631, trad in het huwelijk met Judoca van Hille te Eernegem op 21 maart 1654 en werd zo de kozijn, door huwelijk, van Jan van Hille.

De gegevens over Appolonius en Adolf van den Abeele I zijn geput uit R.A.B. FTB., nr 379, waarin het handboek van Appolonius van den Abeele, een handboek van Adolf van den Abeele I en andere familiale aantekeningen door en over de van den Abeele's.

wisten te bekomen. Door huwelijk werd dat nageslacht verwant met bekende Brugse families, o.a. met de van Haveskercke, de Bonduwe, Pecsteen, enz.

Het echtpaar Adolf van den Abeele II-van Hille heeft in de tweede helft van de 17e eeuw een aanzienlijk fortuin opgebouwd te Brugge. Welk bedrijf Adolf van den Abeele er uitoefende, wordt niet uitdrukkelijk gezegd in de ons bekende stukken. Vermoedelijk dreven zij er een belangrijke kruideniershandel, waarmede Adolf van den Abeele I kan begonnen zijn.

Alle brieven van Jan van Hille uit Nederland en uit de Oost zijn gericht aan Adolf van den Abeele II die ook het bezit van Jan van Hille in Vlaanderen, tijdens diens afwezigheid in de vreemde, beheerde.

Adolf van den Abeele II overleed te Brugge op 10 september 1693 en zijn echtgenote, Judoca van Hille op 29 september 1710. Zij werden er beiden onder één mooie grafsteen in de St.-Salvatorskerk begraven (12).

In zijn brieven uit Oost-Indië spreekt Jan van Hille ook over zijn jongere broer, Antonius, die overleed te Eernegem op 21 mei 1658, tijdens het verblijf van Jan in de Oost. Zijn halfzuster, Maria van Hille komt ook ter sprake in zijn correspondentie. Deze werd geboren te Eernegem in 1634, waar zij trouwde op 28 januari 1657 met Christiaan Lauwers, die ook hoofdman van die gemeente werd. Zij overleed aldaar op 27 juni 1682 (13). Bij haar overlijden woonde het echtpaar Christiaan Lauwers-van Hille te Eernegem op de grote hofstede „Bourgonje”, eigendom van de heren van Zwevezele (14).

(12) R.A.B. FTB. nr. 379, Handboek van advocaat Joannes-Franciscus van den Abeele, zoon van Adolf jr. De tekst van het grafschrift ook in R.A.B. FTB. nr. 379, en ook, maar volgens andere bronnen, bij W. van Hille, *a.w.*, blz. 83-84.

(13) W. van Hille, *a.w.*, blz. 85.

(14) W. van Hille, *a.w.*, blz. 85 en R.A.B. Vrije, *Staten van goed*, 1e reeks, nr. 10821.

Jan van Hille in den Haag

Wanneer Judoca van Hille na haar huwelijk op 21 maart 1654 met Adolf van den Abeele haar geboortedorp Eernegem verliet en naar Brugge ging wonen, moet Jan van Hille zijn aangetrouwde kozijn reeds enige tijd te Eernegem gekend hebben. Of zijn zij samen op school geweest? Wij veronderstellen dat Jan van Hille in 1654 ook naar Brugge vertrok en in dienst trad bij Adolf van den Abeele II. Einde 1655 vatte Jan van Hille het plan op naar Nederland uit te wijken, om daar de techniek van de kruideniershandel te leren. Of werd hij aangetrokken door de winstgevende specerijenhandel die in Nederland bloeide? In ieder geval werden met een kruidenierszaak in Den Haag betrekkingen aangeknoopt, waar Jan van Hille in dienst zou treden.

Bij akte verleden vóór Burgemeesters en Schepenen van het Vrije van Brugge op 4 december 1655 verleende Jan van Hille volmacht aan kozijn Adolf van den Abeele II en aan zijn oom Cornelius van Hille te Eernegem, om tijdens zijn afwezigheid zijn eigendommen te beheren. Het ging in de eerste plaats om het afpalen van zijn landerijen te Gistel en te Moere, die hij in gemeenzaamheid bezat met Antonius de Masiere, die gronden te verhuren en de ontvangen pachtsommen zo voordelig mogelijk te beleggen (15). Daartoe zette Adolf van den Abeele een borgtocht van 40 pond grote vast bij Jonkheer Claude Philip de Brune te Brugge (16). Met deze laatste moet Jan van Hille zeer goede betrekkingen gehad hebben, want in zijn brieven laat hij die edelman en schepen een paar maal groeten.

(15) Deze akte in R.A.B. FTB. nr. 381.

(16) Op 24 december 1657 aanvaardden Antonius van Hille en Christiaan Lauwers, gehuwd met Maria van Hille, de administratie van de goederen van Jan van Hille welke Adolf van den Abeele en Cornelius van Hille op 4 december 1655 op zich hadden genomen. Zij ontlastten ook Adolf van den Abeele van de waarborgsom van 40 pond grote door hem betaald aan jhr Cl. Ph. de Brune. Van deze onderlinge overeenkomst tussen A. van

De eerste brief uit de verzameling heeft van Hille geschreven uit Den Haag op 16 december 1655, waar hij aankwam op 13 december voordien. In dat schrijven brengt hij een kort relaas over zijn reis en zijn eerste indrukken over de handelszaak waar hij te werk was gesteld.

Waarschijnlijk op 8 december 1655 vertrokken uit Brugge, liep het eerste deel van de reis langs Sluis, over Vlissingen naar Middelburg in Zeeland. De overtocht van de Scheldemonding vóór Vlissingen gebeurde bij zware zee, zodat hij er zeeziek van werd, want van Hille schreef daarover „alwaer ic onderweghe de cabilliouwen te eten hebbe ghegheven deurdien de zee aldoen zeer tempeeste ende de wint contrarie soo dat men tuplaveren moste”. De reis van Middelburg naar Rotterdam duurde drie dagen en twee nachten. De wind zat verkeerd en op het schip leed de jonge landverhuizer grote koude. Vanuit Rotterdam bereikte hij, via Delft, het einddoel van de reis: Den Haag, waar hij toekwam op 13 december 1655.

In deze stad vond hij werk in een kruidenierszaak of „cramerswijncel”, gelegen in het „Haelstraetken” in het huis geheten „Sivilia”. Dat straatje meende hij te kunnen vergelijken met het „Breijlstraetken” te Brugge, de huidige Breidelstraat die vroeger heel wat nauwer was dan heden ten dage (17). Ook in zijn volgende brieven maakte van Hille nog graag vergelijkingen met de dingen in Vlaanderen, om zijn kozijn

den Abeele, Lauwers en Antonius van Hille heeft Jan van Hille in Oost-Indië blijkbaar geen kennis gehad. Deze overeenkomst in R.A.B. FTB. nr. 381.

Claude Philip de Brune was schepen van het Vrije van Brugge van 1636 tot 1670, uitgenomen in 1643, 1648 en 1652 wanneer hij dan burgemeester van het Noordkwartier van het Vrije was. Hij overleed op 14 juni 1671. J. Gailliard, *Bruges et le Franc*, t. 6, pp. 166 en 176 (Bruges 1864).

(17) A. Duclos, *Bruges, histoire et souvenirs*, p. 443 (Bruges 1910).

en nicht klaarder te kunnen maken hoe de toestanden in de vreemde er uit zagen.

De winkel te Den Haag was niet groot maar toch zag hij er mooi of „ fraije ” uit. Het leek er in die zaak druk aan toe te gaan en Jan had het er niet gemakkelijk. Alle begin is moeilijk ! Die zaak bleef open tot tien uur 's avond en pas te middernacht kon hij gaan slapen. Dat gedoe en dat nieuw midden schenen hem nogal vreemd toe maar van Hille hoopte moedig er zich door te kunnen slaan. Anders vond hij zijn nieuwe woonplaats „ een schoon contreije ” die mocht gezien worden.

Indien „ monsieur mon cousin ” iets nodig mocht hebben uit Den Haag of uit dat „ quartier ”, dan wilde Jan van Hille graag zijn kozijn daaraan helpen. Mogen wij hieruit afleiden dat Adolf van den Abeele II handelsbetrekkingen onderhield met Nederlandse firma's ?

De zorg voor zijn zaken in Vlaanderen lag Jan op het hart en steeds herinnerde hij zijn correspondent daaraan. Onderaan op dit schrijven staat te lezen dat deze brief verzonden werd, ingesloten in een ander die van Hille zond aan Jhr Cl. Ph. de Brune, ten einde de portonkosten aan „ mon cousin ” te besparen.

Jan van Hille

bij de Verenigde Oostindische Compagnie

De tweede brief, verzonden uit Delft op 29 februari 1656 zal voor de familieleden te Brugge en te Eernegem een niet kleine verrassing geweest zijn. Zij verkeerden hier zeker in de mening dat Jan, na zijn moedige eerste brief, ginder ver in Den Haag naarstig de handelsknepen leerde in het winkeltje in het Haelstraatje. Het was echter helemaal anders gegaan : het ging Jan daar niet voor de wind. Hij schreef : „ten stont mij niet an” ! De vele kleine dingen die hij als kruidenier moest doen pasten blijkbaar niet bij zijn temperament. Hij was niet in de wieg gelegd om achter een toonbank te staan

of om op een hoge kantoorkruk zijn dagen te slijten. Rond 18 februari 1656 verliet hij zijn betrekking te Den Haag en liet zich op 25 februari inschrijven te Delft in de Oostindische Kamer als vrijwilliger bij de troepen van de V.O.C. In zijn brief van 29 februari wond hij er niet veel doekjes rond om te melden dat hij naar de Oost zou trekken.

Op dat ogenblik was de Verenigde Oostindische Compagnie, opgericht in 1602, een sterke politieke en economische macht geworden die in Oost-Indië en in Zuid-Afrika een reusachtig koloniaal rijk aan het bouwen was (18). Het moet Jan van Hille aangetrokken hebben bij die machtige handelsmaatschappij in dienst te kunnen treden, te meer daar hij werkloos was en een plaats als soldaat bij de V.O.C. gemakkelijk te bekomen was voor jonge mensen met enige ontwikkeling. Met enige fierheid schreef Jan van Hille aan zijn familie dat hij aanvaard werd bij de V.O.C. als „adelborst”, d.i. aspirant-marineofficier, of zoals hij zelf uitlegde „dat is soo vele geseyt de bequaemste om officie(r) te pretenderen”. In de praktijk echter werden de adelborsten en de soldaten vaak op dezelfde rang behandeld bij de V.O.C. In de militaire hiërarchie was adelborst de graad die onmiddellijk boven soldaat stond. Maar die graad van „adelborst” zal zijn blazoën bij de familie te Brugge wat opgefrist hebben! Door de

(18) Over de Verenigde Oostindische Compagnie (afgekort V.O.C.) bestaat een zeer uitgebreide literatuur. Zie F.W. Stapel, *Geschiedenis van Nederlandsch-Indië*, dl. 3. Ook van dezelfde, *Geschiedenis van Nederlandsch-Indië*, blz. 44 e.v. (Amsterdam 1930, Ned. Hist. Bibliotheek). F.W. Stapel publiceerde ook het volumineuze handschrift van P. Van Dam, *Beschryvinge van de Oostindische Compagnie*, 's Gravenhage, Nijhoff, 7 dl. 1927-1954, dat de V.O.C. beschrijft tot aan het einde van de 17e eeuw. Ook W.P.H. Coolhaas, *a.w.*, (zie noot 2). Verder: J.C. De Haan, *De politieke geschiedenis van de V.O.C. tot 1653*, in *Nederlanders over de zeeën*, blz. 144-154 (Utrecht 1942) en J. De Graaf, *De geschiedenis van Nederlands-Indië*, in *ibid.*, blz. 155-228.

V.O.C. werd hij aanvaard tegen een loon, of beter soldij, van 10 gulden per maand, terwijl de soldaten, volgens dat schrijven 7 tot 8 gulden trokken (19). Zijn diensttermijn in de Oost zou zeven, misschien wel negen jaar duren. Op het oogenblik dat Jan van Hille zijn brief schreef, was zijn afvaart nakend. Zodra de wind 24 uur uit het Oosten zou waaien, kon het zeilschip de *Dort* het anker lichten.

In afwachting van de afvaart was de jonge adelborst gelogeerd te Delft in de afspanning „Het Postpeert” bij de Rotterdamse Poort. Deze bekende afspanning werd gehouden door Mayken van Roze, weduwe van Geraard Janssen en haar dochter. Van deze waardin sprak van Hille met veel waardering: zij was „een degelicke vrouwe die veel voor mij doet om mij te helpen”, schreef hij. Wij begrijpen dat een alleenstaand soldaat in de vreemde gevoelig is voor een beetje vrouwelijke genegenheid. Het was ook in „Het Postpeert” te Delft dat de koerier uit Vlaanderen, Frankrijk en andere landen toekwam. Mayken van Roze zou welwillend zorgen voor het doorsturen van Jan's briefwisseling naar en uit Oost-Indië. Het was echter nodig, en onze adelborst legde het goed uit, dat de brieven voor hem uit Vlaanderen onder dubbele omslag bij Mayken van Roze toekwamen en dat de portonkosten van deze brieven vooraf in Vlaanderen zouden betaald worden. Bij gebreke hiervan zouden de aan hem bestemde brieven niet naar Oost-Indië achterna gestuurd worden.

Met hetzelfde schrijven zond van Hille een schuldbekentenis terug ten bedrage van 40 pond grote, ten laste van de boven vermelde Jhr Claude Philip de Brune

(19) Volgens P. Van Dam, *a.w.*, bedroeg de maandelijke soldij van een soldaat, 9 gl.; een adelborst, 10 gl.; een landpassaat, 12 gl.; een korporaal, 14 gl.; een sergeant, 20 gl.

te Brugge. Deze som zou moeten belegd worden na de terugbetaling, of tot zijn grootste profijt aangewend worden.

Uit dat schrijven spreekt een zekere, begrijpelijke angst voor het onbekende en de gevaren die onze adelborst op zee en in de Oost zeker te wachten stonden. Hij aanvaardde het vrijwillig aangegaan avontuur „met een groote koragie”. Hij wist dat hij kon sterven of dood geschoten worden, zo dit „Godt den heere beliefte”. In dat geval zou de Oostindische Kamer te Delft de familie kunnen inlichten en haar de nog verschuldigde soldij uitbetalen. Toch hoopte Jan van Hille „met Godts gratie” te kunnen terugkeren en bad: „Godt wil mij verleenen dat mij salich is”.

Tenslotte vroeg Jan nog aan zijn kozijn en nicht ook zijn broeder Antonius en zijn halfzuster Maria te troosten in het verdriet dat deze reis hun zal veroorzaken en zegde „adieu” aan heel de familie en aan alle bekenden.

Op 10 maart 1656 ontving van Hille reeds antwoord van kozijn A. van den Abeele II. Sneller kon die post waarschijnlijk niet gegaan hebben. De derde brief uit de verzameling is het antwoord daarop, en werd „met grooter haesten” geschreven op 11 maart op het schip de *Dort*. Ieder ogenblik kon het vaartuig zee kiezen. Het lag inderdaad sedert acht dagen klaar om onder zeil te gaan, doch een vreselijke storm maakte de afvaart onmogelijk. Het schip slingerde zo hevig heen en weer dat Jan met moeite zijn brief kon schrijven.

In dit derde schrijven antwoordde van Hille op de bezwaren die zijn familie maakte in haar antwoord van 10 maart 1656. De adelborst bevestigde vooreerst dat hij naar de Oost vertrekt uit eigen, vrije wil en dat hij daartoe niet verleid werd door „quaet geselschap”. Hij gaf ook een interessant antwoord op de religieuze bezwaren die kozijn Adolf van den Abeele II

tegen zijn reis naar Oost-Indië aanvoerde. In de gebieden waar de V.O.C. het voor het zeggen had, werd alléén de Calvinistische belijdenis bij de leden van de Compagnie geduld, en wat daar bestond aan katholiek missiewerk uit de Portugese tijd stierf na korte tijd uit (20). Van Hille erkende dat zijn afreis voor zijn katholieke overtuiging een grote „swaricheijt” meebracht, doch hij is bezield met veel goede voornemens. Met Gods genade en de hulp van Onze Lieve Vrouw hoopte hij in zijn geloof te kunnen volharden. Een steun voor hem was ook te weten dat wel een derde van de opvarenden katholiek was. Dat is mogelijk, doch het lijkt nogal op een pleidooi om de ongeruste familie zo veel mogelijk te overtuigen dat er voor hem geen gevaar bestond. Doch wat verder, in dezelfde brief schreef Jan dat hij op het schip slechts twee mensen kende, de ene afkomstig uit Delft en de andere uit Maastricht. Beiden waren katholiek.

Vóór zijn afreis had Jan van Hille een generale biecht gesproken bij een pater Jezuïet. Deze had aan onze adelborst zeer sterk de reis naar de Oost afgeraden en wilde die hem „nauwelicx consenteren”. Van deze geestelijke ontving van Hille twee devotieboekjes waarin hij met rouwmoedig hart moest bidden, indien hij in stervensgevaar mocht verkeren en niet zou kunnen biechten, opdat hij toch „de gratie Godts genieten” zou. Dankbaar heeft Jan ook gelezen in de brief uit Brugge dat zijn familie voor hem zou bidden. Hij zou, van zijn kant niet nalaten hetzelfde te doen. Uit dit schrijven spreekt de grote bekommernis van Jan van Hille voor zijn katholiek geloof. In zijn brieven uit Oost-Indië zal die zorg nog sterker te voorschijn komen.

(20) B.H.M. Vlekke, *Geschiedenis van den Indischen archipel van het begin der beschaving tot het doorbreken der nationale revolutie*, blz. 211 (Roermond-Maaseik 1947). A. Mulders, *Missie-geschiedenis*, blz. 344 (Bussum-Antwerpen 1957).

De brief van 10 maart 1656 uit Brugge was het eerste schrijven dat van Hille in Nederland van zijn familie ontving. Een vorige brief die aan hem was gezonden, toen hij nog in Den Haag winkelier speelde, was niet terecht gekomen. Waarschijnlijk had hij die winkel verlaten zonder enig nieuw adres op te geven.

In deze brief vraagt de adelborst van Hille opnieuw de voor hem bestemde brieven naar de Oost te zenden door bemiddelling van Mayken van Roze te Delft. Ook zijn zaken in Vlaanderen vergeet hij niet. Hij verwijst naar zijn papieren, die bij kozijn Van den Abeele berusten, betreffende zijn financiële aangelegenheden met Antonius de Masiere te Gistel.

Het slot van deze afscheidsbrief is tamelijk lang. Jan van Hille stuurt een bijzondere groet aan Jhr Cl. Ph. de Brune en familie te Brugge, aan wie hij wegens gebrek aan tijd niet kon schrijven, en aan zijn oom Cornelius te Eernegem. Tenslotte dankt Jan zijn kozijn en nicht voor hun grote bezorgdheid en vraagt hij hun welwillendheid voor zijn broer Antonius en zijn halfzuster Maria, en neemt — eindelijk — nogmaals „den adieu” van heel de familie.

Dezelfde dag, 11 maart 1656 lichtte de *Dort* het anker en begon voor Jan van Hille, adelborst bij de V.O.C., het grote avontuur van zijn leven.

Zeereis naar Oost-Indië

Vele maanden bleef de familie in Vlaanderen wachten op het eerste nieuws van de adelborst uit de Oost. Was de *Dort* ergens in een storm terecht gekomen en in zee verdwenen of was het schip op gevaarlijke rotsen of koraalriffen gelopen en leefden misschien enkele overlevenden op onbewoonde eilandjes, zoals dat in die tijden geregeld gebeurde? De bewaarde scheepsjournalen uit de 17e eeuw lezen wij als zovele spannende

avonturenverhalen lijk van schipper Bontekoe of van Robinson Crusoe.

De vierde brief van Jan van Hille, de eerste uit de Oost, werd geschreven te Batavia op 16 november 1656 en kan ten vroegste in mei 1657 te Brugge toegekomen zijn. Dat langverwachte schrijven, het merkwaardigste stuk uit het bundel, bevat een hele vracht nieuws over de lange reis van de *Dort*, over het leven aan boord en de eerste indrukken van onze adelborst over Batavia.

De overtocht — per zeilschip — van Nederland naar Oost-Indië was in die tijd geen pleziertocht en wij kunnen ons maar moeilijk meer de weinig comfortabele omstandigheden voorstellen, waarin de bemanning en de passagiers het maandenlang moesten stellen. Over de *Dort*, het zeilschip waarmee Jan van Hille naar Batavia vaarde, vonden wij enkele inlichtingen in andere bronnen. Dat schip werd gebouwd in 1652 voor rekening van de Oostindische Kamer te Delft en behoorde tot de grootste schepen die de V.O.C. in de vaart had. Het was 160 voet lang, 30 voet breed en 16 voet diep en was voorzien van „lastbalcken”, d.i. balken om zware lasten in het schip te hijsen, dus een soort scheepskranen. De *Dort* was een *spiegelschip*, een bekend type van Oost-Indiëvaarder, zo geheten naar de spiegel d.i. de platte, versierde achterstevan van het schip. Ook voor militaire doeleinden werd het spiegelschip vaak aangewend, omdat dit type plaats bood aan een grote bemanning en voorzien kon worden van oorlogsuitrusting (21). Aan boord van de *Dort* waren driehonderd personen aanwezig, of „eters”, om de taal van de Compagnie te gebruiken. Dergelijk spiegel-

(21) P. Van Dam, *a.w.*, 1e boek, 1e deel, blz. 488 ('s Gravenhage 1927). G.C.E. Crone, *Onze schepen in de Gouden eeuw*, blz. 67-85 (Amsterdam 1943). Ook P. De Vree, *Geschiedenis van het schip*, blz. 92-93 (Antwerpen 1942). Voor tekeningen, zie het mooie werk, B. Landström, *Het schip*, blz. 154-159 (Den Haag-Hasselt 1962).

schip kon dan ook geladen worden met 250 lasten (één last is twee ton), doch dat was te veel als de „eters” op hun getalsterkte waren. Op de vaart naar de Oost was de *fluit* een veel voorkomend type van koopvaardij-schip dat gekenmerkt was door zijn grote lengte, rond achterschip en het naar achteren ingetrokken boord. Hierdoor kreeg dat type zijn eigenaardige vorm met de „dikke wangen” en het zeer smalle bovendeck.

Zoals het vaak gebeurde bij de V.O.C. maakte de *Dort* deel uit van een kleine vloot, schepen die in groep de gevaarlijke overtocht ondernamen. Jan van Hille schreef dat er in totaal op al de schepen waarmee de *Dort* uitvaarde, slechts zes mensen stierven tijdens de reis. Dat cijfer moet als zeer laag aanzien worden, want in reisjournalen van Oostindiëvaarders komen dikwijls hoge sterftcijfers voor.

In dat schrijven beschreef van Hille in het kort de gevolgde reisweg en drukte voor verscheidene plaatsen waar hij voorbij kwam, de afstand naar Vlaanderen uit in „mijlen”. De 17e eeuwse Nederlandse zeevaarders bedienden zich van de geografische of Duitse mijl, die zij aanvankelijk op 5.358 m of 3.152 Amsterdamse vadem berekenden. In die tijd, meer bepaald tussen 1617 en 1670, gebruikte men in Nederland ook de „nieuwe mijl” van de Leidse hoogleraar Willibrord Snellius, welke haar in 1617 een lengte van 7.158 m gaf, uitgedrukt dan in hedendaagse maat (22). De afstanden die Jan van Hille in deze brief opgeeft, zijn uitgedrukt in Duitse mijlen.

Zoals hoger gezegd ging de *Dort* onder zeil op 11 maart 1656 uit de rede voor Goeree, vaarde door het Nauw van Kales en het Kanaal voorbij Dover en Duinkerke en verder door de „cavele Spaensche zee”, d.i. de door de zeevaarders gevreesde Golf van Biskaje.

(22) F.W. Stapel, *De Oostindische Compagnie en Australië*, blz. 21-22 (Amsterdam 1937).

Alhoewel van Hille er niets over schreef, moet de *Dort* in het zicht van de Kanarische eilanden — of de Gelukkige Eilanden — voorbij zijn gevaren. Ongetwijfeld heeft onze adelborst dan, al was het misschien van ver, de bekende bergtop „Pic de Teyde” op Teneriffe aanschouwd. Zoals alle zeevaarders zal van Hille onder de indruk gekomen zijn van het machtig beeld dat die uit de zee hoog oprijzende uitgedoofde vulkaan biedt.

Enkele dagen later vaarde de *Dort* voorbij de eilandjes S. Antao en S. Vicenti, de twee meest westelijk gelegen plaatsen van de Kaapverdische of Zoute Eilanden, tegenover Dakar aan de westkust van het Afrikaanse vasteland. Volgens van Hille lagen deze eilandjes op 900 tot 1000 mijl afstand van Vlaanderen. Rusteloos dreef de *Dort* verder zuidwaarts „gejaagd door de wind” en bereikte weldra de Evenaar of de „Linie Equinoctial”, dat op 1200 tot 1300 mijl van huis. Tussen de Kaapverdische eilanden en de Evenaar rekende van Hille dus ongeveer 300 mijl, wat zou neerkomen op ongeveer 1600 km. Deze afstand stemt ongeveer overeen met de werkelijkheid.

Over de Evenaar vertelde Jan van Hille dat het daar „seer heet” was. Daar zijn zij onder de zon gevaren en 's middags scheen die loodrecht op hun hoofd, zodat de schaduwen er zeer kort waren. Wat nog het geval is langs de Evenaar! De reis ging almaardoor verder het zuiden in. Temperatuur en stand van de zon hielden zijn aandacht gaande, want er was niets anders te zien dan de eindeloze oceaan. Van dan voort, schreef van Hille, zag hij de zon in het noorden. Op 11 juni 1656 vaarde de *Dort* voorbij Kaap de Goede Hoop, juist drie maand na de afreis uit het Goereze gat. Deze kaap situeert onze Oostindiëvaarder op 2200 tot 2300 mijl van Vlaanderen.

Het is bekend dat zeilschepen onmogelijk rechtstreeks koers konden zetten van de Evenaar naar Kaap

de Goede Hoop, gehinderd als zij waren door de ongunstige zuidoostpassaat. Zij waren verplicht vanaf de Evenaar de steven te wenden naar de Braziliaanse kust en zuidwaarts te zeilen, voorbij de eilandjes Trinidad en Martin Vaz, tot op ongeveer 35° Z.B. Tussen de 36e en 40e graad Z.B., dus ten zuiden van Kaap de Goede Hoop, waaien constante westenwinden, die door de Hollandse zeelui als de „brave westenwinden” aangeduid werden (23).

Waarschijnlijk had de *Dort* een heel eind ten zuiden van deze kaap koers gezet naar het oosten, zoals andere Oostindiëschepen ook vaak deden. „Wij hadden goede wind” schreef van Hille en zo zeilde zijn schip Kaap de Goede Hoop voorbij zonder daar aan te leggen. Andere schepen uit de vloot van de *Dort* liepen binnen in de rede voor de Tafelbaai om „vervarsschijnge ende om water in te nemen”. Kaap de Goede Hoop was het enige station waar de schepen van de V.O.C. mochten aanleggen en „ververschen”. Op 7 april 1652 was de Nederlandse opperkoopman Jan van Riebeeck hier aan wal gestapt, na een reis van drie maand en dertien dagen, om daar in opdracht van de V.O.C. een rusthaven en bevoorradingsplaats te bouwen of „een bequame fortresse tot een rendezvous voor de gaande en komende schepen van en na India” (24). Hier vonden de Oostindiëvaarders en andere vreemde zeilschepen fris water, levensmiddelen, brandhout, geneeskundige zorgen en rust. Zo bleef de *Dort* op haar voorgaande retourvaart in de rede van Kaap de Goede Hoop liggen van 21 april tot 9 mei 1655 (25). Spoedig groeide deze halte uit tot een eerste rangshaven op de zeeweg van Europa naar Indië en andere landen uit het Oosten.

(23) F.W. Stapel, *ibid.*, blz. 16.

(24) *Daghregister gehouden by den oppercoopman Jan van Riebeeck*, dl. 1, blz. XX. (Kaapstad 1952).

(25) *Ibid.*, blz. 304 en 306.

Rond de vesting ontwikkelde een nieuwe Nederlandse stad, Kaapstad, hoofdstad van de Kaapkolonie (26).

Op het tijdstip dat Jan van Hille voorbij deze kaap vaarde, was het daar heel koud en verder oostwaarts, schreef van Hille, was het nog veel kouder. Het zuidelijk halfronde kent inderdaad zijn winterseizoen wanneer het in onze noordelijke landen zomer is.

Van Kaap de Goede Hoop vaarde de *Dort* nu snel verder in oostelijke richting, ongeveer evenwijdig met de breedtecirkels, naar de onbewoonde eilandjes Nieuw-Amsterdam en St.-Paul (27) gelegen op 37° Z.B. Voortgestuwd door de gunstige westelijke passaatwinden kwam de *Dort* in het zicht van deze eilandjes — paradijs van vetganzen — op 1 juli 1656. „Wast ande Caep voormelt cout, daer wast noch couder” schreef van Hille. Die eilandjes liggen inderdaad in het zuiden van de Indische Oceaan. Hij schat hun ligging op 3100 tot 3200 mijl van Vlaanderen. In drie weken tijd had de *Dort* zo ongeveer 900 mijlen afgelegd, sedert men aan Kaap de Goede Hoop was voorbijgevaren. Dat toont inderdaad het groot voordeel aan van de „nieuwe route” naar Oost-Indië.

Vóór 1617 liep de zeeweg naar Oost-Indië van Kaap de Goede Hoop noordoostwaarts naar het eiland Mauritijs en vandaar in rechte lijn naar de Straat Soenda. Waar die weg grote voordelen bood aan de zeilschepen

(26) Voor de geschiedenis van de stichting van Kaapstad is het hierboven vermelde *Daghregister* zeer belangrijk. Over Jan van Riebeeck, zie E.C. Godee Molsbergen, *De stichter van Nederlands Zuid-Afrika*. Amsterdam, 1912. Betreffende het Vlaams aandeel in de groei van Zuid-Afrika: Dom A. Smits, *Betrekkingen tussen Vlaanderen en Zuid-Afrika*. Brugge, 1943, inz. blz. 11-32.

(27) Het eilandje (Nieuw-)Amsterdam werd ontdekt in 1633 door de Nederlander van Diemen. Zoals het 13 mijl zuidelijker gelegen eiland St.-Paul is het onbewoond en een paradijs voor robben, vetganzen en zeeleeuwen. Willem de Vlamingh vertoefde in 1696 op deze eilandjes. F.W. Stapel, *De Oostindische Compagnie en Australië*, blz. 116-121. Deze eilandjes zijn thans in Frans bezit.

op retourvaart naar Patria, leverde hij grote moeilijkheden op voor de schepen op weg naar de Oost. Zij moesten er niet alleen afrekenen met de heersende zuidoostpassaat waartegen zij in moesten laveren, maar vaak kenden zij er lange perioden van gevreesde windstilte. De brandende zon deed het pek smelten, de lading en de levensmiddelen hadden te lijden van snel bederf en het kostbare drinkwater begon te „leven” d.i. door de grote warmte kwamen er larven tot ontwikkeling in dat water. Onvermijdelijk maakte die toestand de bemanning rumoerig en opstandig. De directeuren van de V.O.C. — de Heren XVII — stelden bij hun *Seynbrief* of *Seylaesorder* van 15 augustus 1617, na wijs overleg, de „nieuwe route” verplichtend voor hun schepen. Voorbij de eilandjes Nieuw-Amsterdam en St.-Paul, tegenover de zuidwestpunt van Australië moesten de Oostindiëvaarders dan koers zetten in noordelijke richting naar de Straat Soenda, Bantam en Batavia. De moeilijkheid voor de schippers was te bepalen wanneer zij juist koers naar het noorden moesten zetten (28). De *Dort* volgde dus de opgelegde reisweg en kwam op 22 augustus 1656 te Batavia aan, na een reis van vijf maand en elf dagen. Met die tijdsduur bleef het schip ook binnen de voorwaarden om de grote premie te ontvangen. De „Blauwe Wimpel” is een oude onderscheiding voor snelvarende schepen! Ieder kapitein van een V.O.C.-schip die binnen de zes maand de reis kon afleggen ontving een gratificatie van 600 gulden, wie aankwam binnen de zeven maanden kreeg 300 gulden en voor een duur tot acht maand ontving de schipper nog 150 gulden. De reis langs de oude zeeweg duurde vaak een jaar en meer.

Over het leven op de *Dort* geeft Jan van Hille enkele

(28) F.W. Stapel, *ibid.*, blz. 14-21 en de achter in het boek bijgevoegde „Overzichtskaart”.

bijzonderheden die aansluiten bij de bekende journalen van 17e eeuwse Oostindiëvaarders. Hoe lang — of hoe kort! — die bootreis ook geduurd had, toch was het voor Jan een voorspoedige overtocht geweest. Slechts zes „eters” waren gestorven gedurende die reis half de wereld rond. Niet de honger, doch wel de dorst maakte de overtocht soms lastig. Het feit dat de *Dort* niet aanlegde aan de Kaap de Goede Hoop tijdens de heenreis toont aan hoe de gezagvoerders toch grote risico's durfden nemen. Tot slechts drie dagen na de doortocht voorbij de Tafelbaai kon bier aan de opvarenden uitgedeeld worden. Daarna moest de drank gerantsoeneerd worden: ieder man kreeg per dag vijf mutsjes water (d.i. ± 70 cl) en twee en halve mutsjes Spaanse wijn (d.i. ± 33 cl). Over dat klein rantsoen wilde onze moedige adelborst niet klagen: hij dronk immers niet veel water, als hij maar zijn wijn kreeg. Doch naar het einde van de reis toe, als de *Dort* opnieuw in de nabijheid van de Evenaar kwam en de warmte drukkender werd, begon „het volck eerst te clagen en te kermen van dorst”. Het water was bedorven, het rook kwalijk „erger dan een provaet” en toch waren er manschappen die voor één teug van dat vocht een rijksdaalder boden... en er toch geen konden krijgen. Geruststellend voegde van Hille er aan toe dat hij geen dorst heeft geleden: drank kon hij goed derven. Maar dat lijkt toch een beetje overdreven!

Tijdens de reis kregen zij altijd goed brood te eten. Volgens het reglement van de V.O.C. moesten de schepen een voorraad brood voor twaalf maand meenemen, en vlees en spek voor vijftien maand, althans voor de grote schepen die nog de terugreis met die vleesvoorraad moesten doen. Jammer zegt van Hille niets méér over het leven aan boord van die 300 mannen, noch over de inrichting van het schip, noch over de dagindeling die op de *Dort* moest gevolgd worden.

Verblijf te Batavia

Toen van Hille zijn eerste brief uit Batavia schreef op 16 november 1656, was hij daar reeds ongeveer drie maand. In die tijd kon hij al een en ander gezien hebben in die stad en in de omtrek om er over te schrijven. Uit dat schrijven spreekt al een verlangen om naar huis te komen. Nog vijf jaar moet hij in Oost-Indië blijven, doch hij belooft al het mogelijke te doen om zo rap als het kan naar „'t vaderlant te commen...”, en voorzichtig voegde hij er aan toe „als ic sal commen”. Jan van Hille had reeds kunnen vaststellen hoeveel jonge mensenlevens de kolonisatie van tropische landen eiste. En dat was nog zo tot vóór enige jaren! Een zeer groot deel van de ingewekenen uit Europa stierven in Oost-Indië reeds enkele maanden na hun aankomst. Zonder overdrijving kan men zeggen, schreef een specialist inzake de geschiedenis van Oost-Indië in 1947, dat tegenwoordig een soldaat meer kans heeft de verbitterdste gevechten te overleven, dan een Nederlander in de „goede, oude tijd” had die zich te Batavia ging vestigen (29). Daarvan had onze adelborst reeds ondervinding opgedaan. De lange zeereis was voor hem zonder „wee ofte pijn” verlopen, doch pas twee maand na zijn aankomst werd hij zwaar ziek. Op het ogenblik dat hij aan het schrijven zat ging het hem, Goddank elke dag beter, doch hij voelde zich nog wat „sieckertierich”. Een jaar later, op 16 december 1657 sprak van Hille nog van zijn „grootte siecte” die hem kort na zijn aankomst op Java had overvallen. Het was voor de inwijkelingen een zwaar klimaat op Oost-Indië waar „menich mensche is die dit lant niet verdragen en can” schreef van Hille. Denkelijk waren het malaria en andere tropische infectieziekten, verspreid door allerlei insecten, waardoor de tegen niets bestande Europeanen neergeveld werden. Daarbij kwa-

(29) B.H.M. Vlekke, *a.w.*, blz. 202.

men nog het gebrek aan effectieve geneesmiddelen en de weinig aan de tropen aangepaste gezondheidszorgen, welke de Europese bevolking voortdurend uitdunden. Het waren taaie kerels die er in slaagden de eerste maanden van hun verblijf in de Oost te overleven (30).

Bij zijn aankomst in Oost-Indië werd adelborst van Hille aangeduid om deel uit te maken van het garnizoen van het kasteel te Batavia. Die vesting bestond uit een groot rechthoekig gebouw met vier bastions en werd gesticht in 1619 op de puinen van het verwoeste Djacatra. In 1621 kreeg de vesting de naam Batavia. Binnen dat fort verbleven de gouverneur-generaal, de leden van de Raad van Indië, ambtenaren, bedienden en werklieden van de V.O.C., midgaders het garnizoen, dat alles binnen een vierhoek van circa 450 voet zijde! Die citadel was gebouwd bij het strand van Batavia en zag er van uit zee heel indrukwekkend uit (31). Het garnizoen van deze vesting was voorzien op 1200 manschappen, doch gewoonlijk waren er heel wat minder aanwezig. Er verbleven ook heel wat zieke soldaten en die vesting moest ook de „recrutes en verlossers alomme ontfanghen ende uytgeven” (32).

Tijdens zijn verblijf te Batavia diende van Hille onder het lange bewind van gouverneur-generaal Johan Maetsuycker (1653-1678), een oud-student van de Universiteit van Leuven, die een zeer belangrijke rol heeft gespeeld in de vestiging en de ontplooiing van het Nederlands gezag in de Oost (33).

Zoals alle soldaten altijd gedaan hebben en altijd zullen doen, schreef van Hille ook over het voedsel dat

(30) *Ibid.*, blz. 204-205.

(31) *Ibid.*, blz. 160-161. F.W. Stapel, *Geschiedenis van Nederlandsch-Indië*, blz. 66-68 (Amsterdam 1930). P. Van Dam, *a.w.*, 2e boek, dl. 3, blz. 428-460 ('s Gravenhage 1939).

(32) P. Van Dam, *a.w.*, 3e boek, blz. 213-215. ('s Gravenhage 1943).

(33) F.W. Stapel, *Geschiedenis van Nederlandsch-Indië*, blz. 106 (Amsterdam 1930).

zij ginder ontvingen. Rijst was er hun dagelijkse kost. Op Java werd dit gewas overigens overvloedig aangeplant. Brood was er wel verkrijgbaar, doch dat viel te duur uit voor een soldatenbeurs. Hun gewone drank was „clær” water. Aan die elementaire spijskaart was onze adelborst reeds gewoon geraakt. Spaanse en Franse wijn was ook te koop en kostte zes schellingen per „pot”, wat ook het plafond van de soldatenbeurzen doorboorde! Aan eten of drinken ontbrak het gelukkig niet aan onze adelborst, want hij had een bijverdienste gevonden met zijn „hantwerc”, dat hem nu „wel te passe” kwam. Welke die stielvaardigheid juist was, is ons onbekend.

„Hier hebben wij oorloghe iegens d'inwoonders deses lant Java” schreef van Hille verder in november 1656. Toen maakten de Bantammers uit West-Java inderdaad de omstreken van Batavia onveilig, en was het Nederlands gezag genoodzaakt een reeks versterkingen aan te leggen rond deze stad om de vijand op afstand te houden (34). Gouverneur-generaal Maetsuycker heeft overigens jaren lang moeten strijden om de sultan van Bantam te beletten Batavia te veroveren. Het was slechts ten koste van zware en langdurige offers dat de V.O.C. zich op Java heeft kunnen handhaven.

Over de zeer gemengde bevolking op Java had Jan van Hille een en ander vernomen. Van de Javanen zei hij dat zij „meest wilde menschen” zijn. In Batavia woonden, naast een minderheid Javanen, talrijke andere bevolkingsgroepen als Maleiers, Baliërs, Makasaren, enz. maar vooral Chinezen. Deze laatsten waren van grote betekenis voor de handelsactiviteit van de V.O.C. die, van haar kant, deze Chinezen beschermde.

(34) J. De Graaf, *De geschiedenis van Nederlands-Indië van 1653-1816*, in *Nederlanders over de zeeën*, blz. 194 (Utrecht 1942).

De „Perssianen” die van Hille ook vermeldde, waren handelaars uit Perzië en Arabië welke, omwille van de zeer winstgevende specerijenhandel te Batavia en Bantam verbleven (35). Al dat vreemd volk vond onze Eernegemnaar „wonderlick van fatsoen”.

Wat van Hille in zijn eerste brief uit Batavia mededeelde over het klimaat en de weelderige tropische plantengroei, heeft iedereen die ooit de tropen bezocht of er woonde, ook in zijn eerste brief naar huis geschreven. De dagen en de nachten zijn er even lang, het hele jaar door. Steeds is het in Batavia zó heet gelijk het in Vlaanderen in het heetste (!) van de zomer misschien kan zijn. De overdadige plantengroei sprak de jonge adelborst sterk aan. Bomen en gewassen zijn steeds groen. Onder de talrijke zuidvruchten vermeldde hij de „lamoenen” of citrusvruchten, waartoe de citroen (*citrus limonum*), de oranjeappel (*citrus sinensis*) en de „pompelamoës” of pompelmoes (*citrus maxima*) behoren. De „goiave” of guajeve (*psidium guajava* L.) is een smakelijke tropische en subtropische fruitsoort, weinig bekend in onze gewesten en uitwendig goed lijkend op een gele pruim. De „mange” d.i. mangga of mango (*magnifera indica* L.) is eveneens een zeer bekende tropische fruitsoort. Deze geel-rooskleurige grote steenvrucht bezit een fijne smaak en wordt aangetroffen in iedere tropische tuin en hof. Van Hille vermeldde nog de „patatsen”, dit zijn wsch. de botaten (*Ipomoea batatas* POIR.), de „tissan” of theeplant (?) en de „Japoensche appelen”. Deze laatste zijn mis-

(35) B.H.M. Vlekke, *a.w.*, blz. 160-163, 193-194, 213-214. De moord op de Chinezen in Batavia is een zeer droevige bladzijde in de geschiedenis van Nederlands-Indië en bracht een grondige ommekeer te weeg in de politieke situatie van Java. Over deze gebeurtenis, welke in oktober 1740 plaats vond, zie F.W. Stapel, *a.w.*, blz. 148-157.

schien mooie jambosabomen, waarvan de kleine vruchten op appelsen gelijken (36).

„Clappersnoten” of kokosnoten van de kokospalm (*cocos nucifera* L.) vindt men nu ook in de Europese keuken. Van Hille zegde dat men van de „goeden dranck vut de clappersnotboomen” spoedig dronken werd. Dat is niet juist, want frisse kokosmelk is een niet-alkoholische drank. Wel kan uit de bloeiwijze van de kokospalm een gesuikerde drank gewonnen worden, die na gisting de gekende palmwijn oplevert. Door distillatie van palmwijn wordt een alcoholische drank bekomen die „arak” wordt geheten. De „Bataviaarak” uit suikerriet is een gekende Oostindische drank. Waarschijnlijk bedoelde van Hille dat „edel vocht” waar hij schreef dat er Batavia bier gemaakt werd uit suiker. In die tijd was het veelvuldig gebruik van sterke dranken bij de blanken van Batavia een zeer geprezen middel om hun goede gezondheid te bewaren, in dat uitputtend klimaat. „Onse natie drincken of sterven moet!” schreef gouverneur-generaal Jan Pietersz. Coen in 1619, en in de 18e eeuw had Batavia bij de zeelieden de misschien benijdenswaardige naam een „glorieuze punch-stad” te zijn (37). Alles was voor onze adelborst zo nieuw, zo vreemd dat hij kon schrijven: „Hier en is niet dat in Vlaenderen gelijk is, dan colen (kolen) en sola (salade)”!

Adelborst van Hille had dus redenen te over om tevreden te zijn en „goet contentement” te hebben. Een schaduwzijde versomberde echter zijn geluk: het leed om zijn Rooms-katholieke overtuiging. De afwezigheid van katholieke zielezorgers ging hem zeer ter hart, en het bedroefde hem diep tot dan toe geen enkel

(36) Voor de tropische landbouwcultures volgden wij, naast eigen koloniale ervaring, het bekende werk van M. Van den Abeele en R. Vandenput, *De voornaamste cultures van Belgisch-Congo*. Brussel, 1951, 8°, 605 blz.

(37) B.H.M. Vlekke, *a.w.*, blz. 206.

katholiek priester ontmoet te hebben. Een jaar later, in zijn schrijven van 16 december 1657, meldde hij opnieuw dat het leven hem in Batavia beviel, ware het niet van zijn „religie”. Hij kon de katholieke goddelijke diensten niet bijwonen, er waren immers geen priesters, en in Batavia moest hij leven „als een wilt mensche sonder eeneghen dienst te hooren”. Op dat oogenblik wenste hij om die reden ontslag te nemen uit de V.O.C. en zelfs afzien van zijn „gagie” of vergoeding die uitgekeerd werd door de Compagnie bij het einde van de diensttermijn. Dat kon hem echter door de „heeren” niet toegestaan worden, omdat van Hille een sterk gestel had dat goed het tropisch klimaat van Batavia kon verdragen.

Inderdaad, onze jonge adelborst moet een robuste kerel geweest zijn, immuun geworden tegen tropische ziekten en kwalen. In zijn schrijven van 16 december 1657 lezen wij dat hij zich „wel te passe” voelt, niet-tegenstaande zijn ziekte van vorig jaar. Zó fit voelde hij zich, als nooit te voren! Dat schrijven was het tweede dat hij uit Batavia naar Vlaanderen zond, en het blijkt niet dat hij reeds „cito” antwoord had ontvangen van „monsieur mon cousin” uit Brugge, alhoewel van Hille met aandrang nieuws uit het vaderland had gevraagd. Waarschijnlijk ging de post uit en naar de Oost niet zo heel vlug.

Toch liet van Hille niet na opnieuw naar Adolf van den Abeele wat nieuws te zenden. Zijn brief van 16 december 1657 is belangrijk omdat hij daarin de namen van enkele stadsgenoten uit Brugge opgeeft die hij in Batavia heeft ontmoet. Dat bewijst nog dat van Hille, als Vlaams emigrant, soldaat of matroos in Oost-Indië geen uitzonderingsgeval is geweest.

Een eerste stadsgenoot die van Hille te Batavia ontmoette was „eenen” Schapelinck — zijn voornaam werd niet vermeld — wiens vader te Brugge aan de

Molenbrug woonde (38). Die jonge man, afkomstig uit een voorname Brugse familie, behoorde tot de administratie van de Compagnie en was werkzaam op de weeskamer te Batavia (39). Schapelinck wilde echter „coopman” worden bij de V.O.C. — een beste plaats om rap fortuin te maken — en had het voornemen in die hoedanigheid naar Taiwan of Formosa te trekken. In de economische kaders van de Compagnie betekende „coopman” zoveel als directeur van factorie, wat een voorname functie was. Jan van Hille moet Schapelinck zeer goed gekend hebben, want onze adalborst hoopte met zijn stadsgenoot naar Formosa te kunnen varen. Dat zou hem helpen, ongetwijfeld met de steun van Schapelinck, aan „eenich advanchement”. De Nederlanders hadden zich in 1624 gevestigd op het zuidelijk deel van Taiwan en konden in 1642 geheel het eiland aan hun gezag onderwerpen. Die toestand duurde echter niet lang, want in 1661 werden de Nederlanders door de Chinezen uit Taiwan verdreven (40). In die omstandigheden is er waarschijnlijk van het plan van Schapelinck niet veel in huis gekomen. Van uit Brugge had de vader van Schapelinck zestien „gazetten” aan zijn zoon in de Oost gestuurd. Jammer vermeldt van Hille de naam van die krant niet. In die nieuwsbladen had van Hille tot zijn grote vreugde vernomen dat het Spaans leger van Don Juan „door Godts hant” de Fransen had verslagen. Het ging hier om de kleine en voorlopige Spaanse overwinningen in 1656-1657 bij Valenciennes, Condé en St.-Ghislain (41).

Een tweede Bruggeling die van Hille te Batavia had

(38) De familie Schapelynck behoorde in de 16e en 17e eeuw te Brugge tot de bijzondere families van deze stad. F. Van Dycke, *Recueil héraldique*, 390-391 (Bruges 1851).

(39) Over de wezenkamer te Batavia, zie P. Van Dam, *a.w.*, 3e boek, blz. 115-116 ('s Gravenhage 1943).

(40) F.W. Stapel, *a.w.*, blz. 108.

(41) H. Pirenne, *Histoire de Belgique*, t. 3, blz. 15 (Bruxelles 1950).

ontmoet was Bernardus Storme. Deze was de neef van een pastoor van de Brugse St.-Annakerk, die vóór enkele jaren aldaar zijn „jubilé” had gevierd. Storme was bootsgezel op de schepen van de V.O.C. en aan hem gaf van Hille zijn brief van 16 december 1657 naar Brugge mee. Om de kans te vergroten dat zijn nieuwsbrief bij zijn familie in Vlaanderen zou toekomen, schreef van Hille een tweede identieke brief, welke hij met een Gentenaar van uit Batavia naar huis meegaf. Beide gelijklopende brieven zijn te Brugge toegekomen en worden samen in de verzameling van Jan van Hille bewaard. Onderaan schreef van Hille dat die brief de tweede was die hij uit de Oost naar Vlaanderen zond.

Vincent Stins was de derde Bruggeling die onze adelborst in zijn brief vermeldde. Stins — of Stijns — was pas drie maand geleden in Batavia aangekomen. Hij was de zoon van een kousenmaker uit de Breidelstraat te Brugge. Franciscus de Bruyn is de vierde stadsgenoot die van Hille bij naam vernoemt. Vóór zijn afreis woonde deze de Bruyn bij „mijn. Melligard”, d.i. jonkheer de Melgar te Brugge (42). Hij had een broeder die in de Vlamingstraat woonde en „huuckmaecker” of kapmantelmaker was.

Dat was nog niet alles. Er waren nog veel meer Bruggelingen te Batavia, schreef van Hille, maar die lijst was „hier te lanck om alle te namen”. Misschien lijkt dat een klein pleidooi „pro domo” van Jan van Hille. Het is jammer dat hij die namen niet opsomt. Wij mogen aannemen dat de Bruggelingen en de andere Vlamingen graag elkaar opzochten, samen het nieuws uit hun land bespraken, samen ontspanning zochten en hun lief en leed en heimwee naar Vlaanderen gedeeld hebben. Ten vroegste kan dat tweede schrijven in juni 1658 te Brugge toegekomen zijn. Kozijn van den

(42) Over de Spaanse familie de Melgar, zie F. Van Dycke, *Recueil héraldique*, blz. 274-276 (Brugge, 1851).

Abeele antwoordde hem op 30 september 1658 zoals blijkt uit van Hille's derde brief welke gedagtekend is op 20 december 1659. Tussen dit derde en het tweede schrijven verliepen dus twee jaar... en nochtans werd er druk over en weer geschreven.

De derde brief uit Java — de laatste in de verzameling — is de kortste en bevat weinig of geen nieuws uit Batavia. Van Hille gaf alleen maar zijn reacties op de droevige maren die kozijn van den Abeele hem liet weten in zijn brief van 30 september 1658.

Einde 1659 verbleef Jan van Hille nog steeds „in de Javaensche cortegarde” te Batavia „opt eilant Groot-Java”. Hij was nog fris en gezond en hoopte binnen de drie jaar zijn familie terug te zien. Van promotie „om officier te worden” — zoals hij bij zijn aanwerving gehoopt had — sprak hij niet meer. Ook niet meer van de weduwe Mayken van Roze — en haar dochter — te Delft.

Met droefheid heeft van Hille kennis gekregen van de „al te groote desolatie ende distructie in ons Vlaenderlant gheschiet”. Hiermede bedoelde kozijn van den Abeele de plunderingen, moorden en rooftochten door de Fransen in Vlaanderen gepleegd na de overwinning van Turenne op het Spaanse leger bij Duinkerke op 14 juni 1658. Vol betrouwen op „de gratie Godts” hoopte van Hille dat betere tijden voor Vlaanderen zouden aanbreken en „alles ten besten sal keeren” (43). Persoonlijk moet het nieuws van het overlijden van zijn broeder Antonius onze adelborst het meest getroffen hebben. Zoals hoger gezegd overleed Antonius

(43) J. Lefevre, *Het slotbedrijf van het Spaanse regime in de Zuidelijke Nederlanden (1648-1700)*, in *Alg. Gesch. der Nederl.*, dl. 7, blz. 101 (Utrecht-Antwerpen, 1954). Voor de regionale en plaatselijke toestanden na de Franse overwinning bij Duinkerke in 1658, zie o.m. voor Veurne-Ambacht, G. Vandewoude, *Vlaanderen's tragedie in den Westhoek*, blz. 127 (Brugge 1942) en onze *Geschiedenis van Pittem*, blz. 128-129 (Pittem 1951).

van Hille te Eernegem op 21 mei 1658 (44). Jan troostte zich met de christelijke hoop dat de ziel van de overledene „int eeuwich leven is” en met de heilzame overweging dat „wij allegader sterven moeten”. De familie had voor Antonius, „den welcken Got vut dese bedroefde werelt gheroepen heeft”, een „eerlicken” kerkdienst laten opdragen, en daarover was Jan van Hille tevreden.

Na het overlijden van Antonius van Hille moeten evenwel moeilijkheden ontstaan zijn met de familie van zijn moeder, Omarine Ommejaeghere. Jan van Hille was, na het overlijden van zijn broeder Antonius, het laatste kind in leven van Omarine Ommejaeghere. Haar familie maakte nu, zoals blijkt uit dat laatste schrijven, aanspraak op de bezittingen, of op een deel er van, nagelaten door de wezen uit het huwelijk van Adriaan van Hille en Omarine Ommejaeghere. Die „vrienden” of familieleden van de moeder meenden, wellicht te goeder trouw, dat Jan van Hille overleden was in Oost-Indië. Op hun voorbarige eisen moest geantwoord worden, schreef de springlevende adelborst, dat zij zeker „geen actie en connen pretenderen” op de erfenis van Antonius van Hille „soo langhe ic in levende lijve bem”. Indien de familie Ommejaeghere nog verder kozijn van den Abeele kwam lastig vallen of „molesteren”, dan moest hij haar slechts Jan’s brief tonen als bewijs dat hij „Godt lof noch frisch en gesont” was en dat hij hoopte „binnen den tijt van drij jaren nae date” terug in Vlaanderen te zijn. Of ten minste „soo haest haest (sic) te commen alst mijn moghelick sal wesen”, voegde van Hille er aan toe.

In die omstandigheden is het goed te begrijpen dat Jan van Hille nogmaals aandringt bij kozijn Adolf van den Abeele opdat deze goed de goederen zou beheren, waartoe de adelborst hem bij zijn afreis volmacht had

(44) W. van Hille, a.w., blz. 85.

mon cousin" voor de „nieuwmaeren" die hij naar Oost-Indië zou sturen. gegeven. Bij voorbaat dankte Jan nogmaals „monsieur

Terugkeer uit Oost-Indië

In zijn laatste schrijven, verzonden op 20 december 1659 hoopte Jan van Hille binnen de drie jaar terug bij zijn familie in Vlaanderen te zijn. Dat moest dan zijn vóór het einde van 1662. Zo zou hij dan zeven jaar dienst tellen bij de V.O.C., waarvan ongeveer zes in de Oost. Op welk oogenblik Jan van Hille zijn land heeft teruggezien, of met welk schip hij de reis naar Nederland maakte, is ons onbekend.

Waarschijnlijk moet van Hille in het begin van november 1662 in Nederland voet aan wal hebben gezet. Inderdaad, op 11 november 1662 ondertekende hij te Brugge, samen met zijn schoonbroeder Christiaan Lauwers uit Eernegem, de akte waardoor zij kozijn Adolf van den Abeele ontlastten van de administratie van zijn bezittingen. Hij verklaarde ook zich tevreden te houden met alle ontvangsten en uitgaven die Adolf van den Abeele gehad en gedaan heeft tijdens zijn afwezigheid en dat „tot date deser" (45).

Daarmee was het avontuur van Jan van Hille in Oost-Indië achter de rug en kon hij, met die grote herinnering uit zijn leven, een nieuwe loopbaan in Vlaanderen beginnen.

Superintendent van de Berg van Barmhartigheid te St.-Winoksbergen

Het is ons niet bekend welke wegen Jan van Hille onmiddellijk na zijn terugkeer uit de Oost opgegaan is. Wellicht heeft hij enige tijd moeten uitzien om een

(45) Ontlastingsakte in R.A.B. FTB. nr. 381. Adolf van den Abeele II moet ook de bezittingen van Maria van Hille, later echtgenote van Christiaan Lauwers, beheerd hebben tijdens haar minderjarigheid als wees.

geschiedte loopbaan te vinden. Onverwachts dook hij op te St.-Winoksbergen waar hij in 1665 benoemd werd tot superintendent van de Berg van Barmhartigheid, als opvolger van Jakob Kerkhof. Deze laatste bekleedde die voorname functie van 1655 tot 1665 en overleed te St.-Winoksbergen op 16 augustus 1666 (46). Op 7 december 1665 trad Jan van Hille in het huwelijk in de St.-Maartenskerk van deze stad met Maria Anna Kerkhof, geboren te St.-Winoksbergen op 26 januari 1643, enige dochter van zijn voorganger, Jakob Kerkhof en Laurence van de Walle (47).

De Berg van Barmhartigheid te St.-Winoksbergen was de laatste in de rij van de vijftien Bergen die Wenceslas Coebergher in de Zuidelijke Nederlanden had gesticht. Deze Berg werd ingehuldigd op 12 september 1633 en had 91.586 gulden gekost (48). Dat prachtig gebouw, dat gelukkig van vernietiging gespaard bleef in 1944, is een heerlijk monument van de Vlaamse barokarchitectuur uit de eerste helft van de 17e eeuw. Dat gebouw was ook de ambtswoning van superintendent Jan van Hille.

Het edikt van 23 januari 1652, dat het eerste reglement van 14 januari 1619 grondig wijzigde, regelde het bestuur van de Bergen van Barmhartigheid. Deze werden beheerd door een juncta die samengesteld was uit vier leden: één raadsheer van de Grote Raad van Mechelen, één raadsheer van de Raad van Brabant en twee handelaars. Deze juncta had als opdracht en bevoegdheid de ambtenaren van de Bergen te benoemen

(46) Volgens inlichtingen die mij gegeven werden door Mej. Thérèse Vergriete, stadsarchivaris te St.-Winoksbergen, dd. 15 januari 1963, die ik oprecht dank voor haar grote bereidwilligheid en de bijzondere opzoekingen die zij voor mij deed.

(47) Laurence van de Walle was eerst gehuwd met Hendrik van der Noot, welke overleed te St.-Winoksbergen in juli 1641. Zij hertrouwde in 1642 met Jakob Kerkhof.

(48) L. Moreel, *Wenceslas Coebergher*, blz. 22 (Paris, 1952).

en te controleren, te waken over de toestand van de gebouwen en alle nodige maatregelen te treffen die de financiële toestand van deze instellingen konden verbeteren (49).

Toen Jan van Hille benoemd werd als superintendent moest hij een borgtocht storten van 10.000 gulden. Dat zeer groot bedrag vond hij o.m. in het hypothekeken van de landerijen die hij van zijn ouders had geërfd en die hij, op het ogenblik van zijn benoeming, nog in onverdeelde eigendom bezat met zijn halfzuster, Maria van Hille (50). Misschien had Jan van Hille door zijn verblijf in de Oost ook wel een kapitaaltje kunnen bijebrengen.

Door zijn ambt van superintendent van de Berg van Barmhartigheid werd Jan van Hille een der bijzonderste ingezetenen van de stad. Hij was wat nu de directeur van een succursale van de Nationale Bank of de secretaris van de Commissie van de Openbare Onderstand van een grote stad is. Het blijkt dat hij tijdens zijn ambtsvervulling zijn fortuin op aanzienlijke wijze wist uit te breiden.

Bij zijn overlijden op 26 juni 1681 liet hij een groot fortuin na. Te Eernegem bezat hij het vierde deel in een hofstede van ongeveer 45 gemeten, geheten het „Heulgoed”. Te Gistel en Moere had hij nog een hofstede van 31 gemeten. De nalatenschap van zijn vrouw, Maria Anna Kerkhof omvatte meer dan 70 gemeten landerijen te Lampernisse, Zoetenaai en Kaaskerke. De staat van goed vermeldt verder nog een „groot huys” te St.-Winoksbergen, talrijke belangrijke renten, juwelen en ook 2400 pond par. in geld. De wettelijke

(49) I. Delatte, *Inventaire des archives des Monts-de-piété*, blz. 6-7 (Bruxelles, 1948).

(50) R.A.B., Vrije, *Staten van goed 1e reeks*, nr. 10821, staat van goed van Mayken van Hille, overleden te Eernegem op 27 juni 1682. Ook W. van Hille, *a.w.*, blz. 263 en *ibid. Premier supplément*, blz. 52-53.

verdeling van deze bezittingen vond plaats te St.-Winoksbergen op 6 april 1686 door de voogden Matthias Lambrecht en Bernard Heyndrickx (51) die dat bezit voor de twee minderjarige wezen hadden beheerd.

Uit het huwelijk van Jan van Hille en Maria Anna Kerkhof sproten vier kinderen, waarvan er twee onbejaard stierven (52) :

- 1° Joannes-Theodorus-Januarius, geboren op 19 september 1666 en jong gestorven.
- 1° Joannes-Baptista-Winocus, geboren op 16 mei 1669 en overleden te Hondschote op 23 februari 1732.
- 3° Maria-Theresia, geboren op 25 oktober 1673 en overleden te Sint-Winoksbergen op 26 januari 1701.
- 4° Joanna-Josephina, geboren op 5 november 1674 en jong overleden.

De mannelijke lijn van de nakomelingen van Jan van Hille stierf uit met zijn kleinzoon, Jan Baptist, ook superintendent van de Berg te St.-Winoksbergen, overleden op 24 augustus 1749 (53).

BIJLAGEN

1.

Brief waarin Jan van Hille zijn reis van Brugge naar 's-Gravenhage beschrijft en bijzonderheden mededeelt over de kruidenierszaak aldaar waar hij werkzaam is.

's-Gravenhage, 16 december 1655

Monsieur mon cousin,

Ic bem, Godt lof, gearriveert inden Haghe den XIIIen decembre, upden eersten maendach naer mijn vertrec. Ic hebbe

(51) Stadsarchief St.-Winoksbergen, FF 1037, fol. 1r-14v. Verdeling van de nalatenschap van de echtgenoten Jan van Hille-Kerkhof, mij aangewezen door Mej. Thérèse Vergriete.

(52) W. van Hille, *a.w.*, blz. 85-86.

(53) *Ibid.*, blz. 89.

mijnen wech genomen van Sluus up Vlissingen, alwaer ic onderweghe de cabilliouwen te eten hebbe ghegheven, deurdien de zee alsdoen seer tempeeste en de wint contrarie, soo dat men tuplaveren moste. Ende van Vlissingen op Middelburch, ende van Middelburch op Rotterdam, alwaer ic onderweghe heb geweest drie dagen en twee nachten, deurdien de wint contrarie was. En ic heb daer wel al te groote coude geleden in dat schip. En van Rotterdam op Delft, ende van Delft opden Haghe. Het is een fraije winckel maer de plaetse is soo cleen. Het is een straetken gelijk het Breijlstraetken is, ende dit straetken is genaempt het Haelstraetken. Daer ic woone, het huus is ghenaempt Sivilia. Ic en weet Ul. niet sonderlijncx te schrijven. Hoe ic sal maecken, het dunck mij soo vreemt te wesen, maer ic hebbe goeden moet dat het wel gaen sal. Met de naeste gelentheijt soo sal ic U de particularijtheit schrijven. Het dunckt mij een lastighe wijnckel te wesen, want de wijnckel staet t'savonts open tot den thien uren inden nacht en ten twaelf uren gaen wij slapen. Het is een cramerswijnckel. Het is hier een schoon contreije, soo dat het meriteert gesien te wesen. Mon cousin, ic sal Ul. altijd hertelick seere recommanderen wat de sorghe te draghen naer mijn affaires. Soo Ul. ijert belieft up dit quartier, ic bidde U mij te willen employeren. Ic bid Ul. mij te willen vergheven dat ic verdrocken bem sonder Ul. adieu te segghen, want ic en hadde geenen tijd. Eijndende sal ic mij recommanderen in Ul. goede gratie ende inde gone van Ul. wel beminde huusvrouw ende bidde Ul. mijn recommandatie an oom en mijn broeder ende alle goede vrienden met gelentheijt. Ende ic sal blijven

Monsieur mon cousin

Ul. gheobligierden dienaer

J. v. Hille

's Gravenhaghe den 16en decembre 1655.

(In de rand :) Ick hebbe desen brief gesloten in een brief an mijnheere de Brune, soo dat ghij gheen port en moet gheven.

2.

Brief waarin Jan van Hille laat weten dat hij in dienst van de Verenigde Oostindische Compagnie is getreden als adelborst.

Delft, 29 februari 1656

Monsieur mon cousin et mademoiselle ma cousine,
Alsoo ic bem angenomen om naer Oostindien te varen, soo

ist dat ic Ul. t'selve door desen mijnen brief laet weten. Ende sult believeu te laten weten an oom Ul. vader ende an mijn broeder ende suster, dat ic de reijse anveert hebbe. Ende bem angenomen tot Delft upden 25en februari 1656 voor adelbost, dat is soo vele geseijt de bequaemste om officie(r) te preten-deren. Ende winne thien gulden ter maent ende de gone die voor soldaet varen, winnen 7 a 8 gulden ter maent. Ic staen in het bouck angeteeckent Jan van Hille voor adelbost (*in de rand bijgevoegd*: geboren van Eernegem). Angaende vanden wijnckel, ten stont mij niet an: de punten die mij voor gehouden, wierden te lanck om te verhalen. Ic sende Ul. eene obligatie die mij schuldich is mijnheere de Brune, oudt Burchmeestere en schepen slants vanden Vrijen, inhoudende veertich ponden grooten Vlaems, die ic t'sijnen huuse in bewaringhe gegheven hebbe. Ende dat Ul. sal believeu in rente te legghen ofte tselve te imploijeren t'mijnen meeste prouffijte, soo Ul. best goetduncken ende geradich vinden sult. Ende adviseert met mijnheere de Brune die sal Ul. wel onder-richten, emmers sal ic mij daer in verdraghen, soo Ul. ende oom dit sult gedaen hebben tot mijnen prouffijte. Ic hope, met Godts gratie, teinden de seven iaren over te commen ofte vuterlick negen iaren. Ic hebbe dese vojage angenomen met een groote koragie. Godt wil mij verleenen dat mij salich is. Ic verwachtte alle daghe t'schepe te gaen ende af te varen soo haest de wint oostelic sal waijen. Ic bidde Ul. ende oom mijn affairen te willen besorghen ende mijn broeder ende suster te willen troosten. Dit is tgone en twelcke ic Ul. betrouwe te doen, dat gij wenste t'selve an U te geschieden. Eijndende sal ic mij recommanderen in Ul. goede gratie. Hiermede soo neme ic an Ul. mijn cousin ende nichte, oom, broeder, suster ende alle goede vrienden den adieu ende ic sal blijven

Monsieur mon cousin et mademoiselle ma cousine

Ulr. ootmoedighen dienaer ende cousin

J. v. Hille 1656

Delft den 29. februari 1656.

(*In de rand*) Het schip daer ic op gaen varen is genaempt Dort.

(*Naschrift*) Mon cousin ende nichte ende oom, als Ul. soude believeu te vernemen naer mij, soo suldi de brieven adresseren tot Delft, bij de Rotterdamsche poorte, in het Postpeert, daer ic gelogiert bem. Het is een huus daer de posten hun brieven bringen, soo van Vlaenderen, van Vrancrijcke ende meer ander quartieren. Ende is een weduwe die huushout met haer

dochter. Dese vrouwe is een degelicke vrouwe die veel voor mij doet om mij te helpen. Waertbij aldien ijemant van Ul. naer mij quaemt vernemen ende vraegt an dese vrouwe naer mij, sij sal Ul. wel goet bescheet doen in alles. Ende als ic van Oostindien sal schrijven, soo sal ic de brieven an haer doen adresseren. Sij salse dan voorts an Ul. bestellen, want sij heeft mij dit beloofd. Ende soo Ul. belieft an mij te schrijven, soo steurt den brief an dese vrouwe, sij salse mij tschepe behandigen soo ic niet vertrocken en bem. Bij avonture sal tship soo haest niet vertrecken, want de wint moet eerst 24 uren oostelic gewaijt hebben alear wij t'seile gaen sullen. Want Godt den Heere beliefte dat ic doot gheschoten oft gestorven ware, soo en suldij dit niet connen geweten. Dan suldij dit moeten vernemen tot Delft inde Oostindiensche camere ende vragen naer mij alsvoren, up sulcken tijt angenomen en up sulck een schip hiervoren gementioneert afgevaren. Ende ist bij aldien dat ic doot bem, soo sullen sij Ul. gheven tgone mij goet soude mogen commen tot den tijt dat ic geleeft soude mogen hebben. Ic hope altijt te schrijven naer Ul. als ic de gelegentheijt hebben sal. Ende als Ul. naer mij schrijft naer Oostindien, soo suldij den brief adresseren alsvoren, met een coverte ende den principalen brief suldij de superschripsie schrijven aldus: „Anden Eersamen Jan van Hille afgevaren met het schip Dort in maerte in t'jaer 1656 naer Oostindien voor adelbost. Bet neder: tot Oostindien”. Ic en twijffel niet oft Ul. sult desen brief wel bewaeren voor memorie. Dese vrouwe, hier voren geroert, is genaemt Maijken van Roze, weduwe van Geraert Janssens van Roze. Ul. soude moeten het port betalen tot Delft van den brief die Ul. sult believe te schrijven an mij naer Oostindien, ofte anderssins en soude mij niet behandicht worden. Want dese vrouwe doet mij alleenelic de vrientschap van de brieven wel te doen adresseren, soo dat Ul. hier vut wel cont verstaen.

3.

Brief waarin Jan van Hille de opwerpingen van zijn familie weerlegt aangaande zijn dienstneming bij de V.O.C.

Uit het schip Dort, 11 maart 1656

Monsieur mon cousin et mademoiselle ma cousine,

Ic hebbe Ul. brief seer wel ontfaen upden 10. maerte 1656 in het schip Dort. Angaende dat Ul. verwondert dat ic de reijse

soo anveert hebbe, het is met mijn eijgen wille, niet verleet door quaet geselschap. Angaende vande catholicke religie, dit is de meeste swaricheijt die ic weet, maer ic hope met de gratie Godts ende Sijne moeder altijd te continueren. Ende weet datter wel het derde part van het schip wel catholic is, want de eerste daer ic an adresseerde waeren catholic ende mijn compaignions sijn catholic. Gij moet weten dat ic alreede t'schepe bem geweest 8 dagen ende verhopende van desen iegenwoordigen dach t'seile te gaen, maer alsoo dat hier een vreeselijcken storm opstont, soo en dorven wij de anckers niet oplichten, maer wij staen gedurich op de reijse. Wij ligghen lustich en springen met ons schip. Angaende dat Ul. mij schrijft om een specificatie vanden ont fanc die ic genooten hebbe van (*Antonius de*) Masiere, weet dat gij dit al sult vinden inde papieren. Siet van sticke te sticke, Ul. sult alles net vinden. Angaende dat Ul. mij mits desen schrijft als dat Ul. an mij sout geschreven hebben naer Den Haegh, en heb noijt schrijven van Ul. ontfangen. Ende weet dat ic eens geschreven hebbe doen ic eerst in Den Haegh was gearriveert. Ende weet dat ic nu ontrent de 3 weken van den winckel bem. Om dit abuus wille, soo schrijve ic nu weder met den post, ende als Ul. mij belieft te schrijven, soo doet de brieven an de weduwe van Gerrit Janse van Rouze tot Delft, bij de Rotterdamsche poorte, met een couverte die sij alsdan sal aftrecken ende an mij dan behandigen, gelijc sij den iegenwoordigen heeft gedaen. Ic ben Ul. ooc seer bedanckende vande presentatie van Ul. persoon ende Ul. gebeden. Ic en sal niet manquieren van t'selve ooc te doen. Weet, beminde cousin, dat ic niet een mensche en kenne op het schip, maer ic hebbe alreede kennisse gemaect met een jongman van Delft en een van Maastricht, alle beijde catholicke. Ende weet, beminde cousin, dat ic hebbe gedaen een generale biechte voor mijn vertreck bij een pater Jesuwit, den welcken mij dit grootelicx ontrade, ende en wilde mij dit nauwelick consenteren. Eindelic heeft hij mij twee cleene boucxkens gegeven, waer in ic met een goet berouw in dootsnoot, daer ic mij niet en soude connen biechten, dat ic de selve lesende met een goet rouwich herte, soude connen de gratie Gods genieten. Eindende sal ic an Ul. mon cousin ende nichte, nemen den adieu. Ende wilt mij seere ootmoedelick groeten mijnheere de Brune ende mevrouwe met alle de kinderen, want ic den tijt niet en hebbe om an hare edelen te schrijven. (Eindelic soo groet ic Ul. mon cousin ende nichte ende oom ende alle goede vrienden van herten seere). Ende ic hebbe Ul. grootelic

te bedancken van Ul. groote sorchvuldicheijt voor mij. Ende bem Ul. hertelic recommanderende mijn broeder ende suster om hunlieden in het beste te helpen. Ende neme noch eens de stouticheijt van mijn affairen wat te willen besorgen. Met grooter haesten geschreven, soo dat ic nouwelic geschreven en conde, doordien het schip soo slingerde. Eindende blijve

Monsieur mon cousin ende nichte

Ul. verobligerden ootmoedigen dienaer

J. v. Hille

Vut het schip Dort, den 11. marte 1656.

4.

Brief waarin Jan van Hille zijn reis naar Batavia en zijn indrukken over het land en het volk van Java beschrijft

Batavia, 16 november 1656

Monsieur mon cousin et madamoiselle ma cousine,

Ic bem Godt lof, naer dat ic vijf maenden en half op zee geweest bem, soo ben ic gearriveert inde stadt Batavia opden 22 augustij 1656, gepasseert hebben als volcht :

Van Goeree vutgevaren den 11 maerte 1656, nemende den vaerwech voorbij Dovres en Dunkercke, deur de cavele Spaensche zee, passerende voorbij d'eijlande(n) St. Anton en Ste Vincent, dewelcke eijlanden liggen van Vlaenderen ontrent de 9 a 1000 mijlen. Van die eijlanden voormelt sijn wij gevaren na de linie Equinoctial. Dese plaetse wort alsoo genaemt, wij sijn daer onder de sonne deure gevaren. Want als wij onder de linie waren opden middach als de sonne scheen, soo scheen de sonne recht boven ons hoofd, soo dat de sonne geen schaduwe van ons en gaf, als sijnde onder de sonne. De linie voormelt leit ontrent (sic) de 12 a 1300 mijlen van Vlaenderen. Daer wast seer heet. Van daer sijn wij gevaren na de Caepe de Bon Esperance, dewelckce wij passeerden den 11 juni 1656. De Caep voormelt leit omtrent de 22 a 2300 mijlen van Vlaenderen. Noteert t'sederdt da(t) wij de linie voormelt gepasseert sijn, soo hebben wij de sonne opden middach inde noort. Het was ande Caep geheel cout en corte dagen. Van daer sijn wij gevaren na de eijlanden St. Pauwels ende Amsterdam, dewelcke wij gepasseert sijn opden 1 julij 1656. Wast ande Caep voormelt cout, daer wast noch couder. Dese eijlanden liggen ontrent de 31 a 3200 mijlen van Vlaenderen. Van daer sij(n) wij gevaren na Batavia, daer ic Godt lof, hiervoren vermelt gearri-

veert bem. Dese stadt Batavia staet int eijlant Java. Hier hebben wij oorloge iegens d'inwoonders deses lant Java. D'inwoonders woorden Javanen genaemt, meest wilde menschen. Dese stadt Batavia is bewoont van Chinesen, volck vut het conin(ck)rick China, van Perssianen, Malleers en Javanen, alles volck wonderlick van fatsoen. Godt lof, t'sedert dat ic mij op de reis begeben hebbe, soo en heb ic geen wee oft pijnse beseven, maer doen ic twee maenden int lant geweest bem, soo heeft mij een groote siecte bevangen. Got lof, het is nu wat an een betersijde. Int schrijven van den brief, soo was ic noch sieckertierich. Godt lof, het betert van dage te dage. Ic schrijve Ul. int corte mijne voiage vande eijlanden ende plaetsen die ic voorbij gevaren bem. Wij waren ontrent de 300 sielen op het schip en in alles isser gestorven ses persoonen ande schepen die gongen ande Caep voormelt om ververschijnghe ende om water in te nemen. Ende wij voeren voorbij mits wij goede wint hadden. Wij hadden bier tot 3 dagen voorbij de Caep voormelt. Dan cregen wij eerst water, 5 muttiens water voor ider man daechs en 2 muttiens en half Spaensche wijn. Dit gonck al wel als ic soo vele wijn hadde, en dronck niet veel water. Als wij in de warmte begonden te comen, soo begon het volck eerst te clagen en te kermen van dorste ende het water stonck erger dan een provaet. Ende noch wasser van tvolck die prensenteerden een rixdaelder voor een teughe water, ja, noch stinckende water en noch en mocht hun niet gebueren. Vanden dranck en heb ic geen noot gehat, mits ic den dranck wel derven can. Wij hebben altijt goet broot opde reijse gehat. Hier sijn de dagen en de nachten t'gheheele iaer deure even lanck en de boomen en al tgewas is altijt groene. Ende het is hier soo heet t'gheheele iaer deure gelijk in Vlaenderen in het heetste vanden somer. De cost diemen hier eet onder de soldaten is rijs in plaetse van broot ende den dranck is clae water, twelck ic alreede gewent bem. Hier is wel broot te krijghen, maer is diere. Godt lof, mijn hantwerck comt mijn hier wel te passe, soo dat ic mijn wel can onderhoude(n) van eten en drincken, soo dat ic hier goet contentement hebben soude, ten ware om de religie wille, twelck mij seer ter herten gaet. Ic en hebbe tot noch toe hier geen priesters vernomen, twelck mij van herten leet is. De Spaensche ende Fransche wijn gelt hier ses schellijngen de pot. Men heeft hier wonderlicke vruchten vande boomen. Daer comt goeden dranck vut de clappersnotboomen, datmen hem

wel int der haest droncke can drincken. Hier wort ooc bier gemaect van suucker. Hier en is niet dat in Vlaenderen gelijk is dan colen en sola. Men heeft hier veelderhande vruchten. Men heeft hier lamoenen, pompelamoes, tissan, goiaves, clap-persnoten, manges, Japoensche appelen, patatsen en noch menigerande vruchten, hier te lanck te verhalen. Ic moet hier vijf iaeren int lant blijven, maer ic sal mijn devoir doen om soo haest na t'vaderlant te commen, als ic sal commen. Ic ben geleit inde Javaensche cortegarde op het Casteel binnen de voormelde stadt Batavia. Niet meer op dit pas dan, verhopende Ul. gesontheit ende weest van herten gegroet ende groet mij(n) oom Ul. vader ende mijn broeder en suster ende alle goede vrienden. Ende ic sal blijven, mon cousin, ic recommanderen Ul. alles goets Ul. bekent,

Monsieur mon cousin et mademoiselle ma cousine

Ul. ootmoedighen dienaer ende cousin

J. v. Hille 1656.

Actum in Batavia den 16. novembre 1656

van bij de 4000 mijlen van Vlaenderen.

(*Naschrift in de rand:*) Mon cousin, alst Ul. belieft, schrijft mij cito antworde. Ul. can vernemen wanneer datter eenige schepen na Oostindien commen. Ende dat de brief doch soude mogen wel bestelt sijn ende als Ul. belieft te schrijven, soo salt U believe het upschrift te schrijven aldus: Desen brief salmen bestellen an Jan Adriaens. van Hille, Adelbost, van Goeree uitgevaren den 11 maerte 1656, met het schip Dort, te Batavia op het Casteel inde Javaensche cortegarde.

5.

Brief waarin Jan van Hille meldt enkele Bruggelingen in Batavia te hebben ontmoet en verklaart grøag naar Vlaenderen te willen weerkeren

Batavia, 16 december 1657 (1)

Monsieur mon cousin et mademoiselle ma cousine,

Ul. sult believe te weten als dat ic hier in Oostindia op t'eijlant Groot-Java noch bem in goede ghesontheit, gelijk ic verhope met Ul. ooc soo te wesen ende met alle goede vrienden. Ic ligghe als noch inde Javaensche cortegarde op t'Casteel Batavia. Ic bem blijde verstaen hebbende de victorie die Sijne

(1) Van dit schrijven bestaan twee originelen met identieke inhoud.

Conincklijke Hoocheit door Godts hant vercreghen heeft, namentlick voor Valencijne, Condé en St. Gelain. Dese particulariteit heb ic bekommen door eenen Schapelinck, alhier mede in India, van Brugge, wiens vader is woonende ande Meulenbrugge. Den welcken sijnen vader heeft an voormelden sijnen sone gestiert 16 gazetten. Desen Schapelijnck voormelt, die is alhier clercq van weesen en staet om coopman te worden en schickt na Taijwan te varen. Soo dit angaet soo hope ic met hem te gaen en sal mij dan wel voort helpen an eenich advanchement. Alles staet mij hier noch wel an, te waere om de religie, waerom ic seer bedroeft bem dat ic hier leve als een wilt mensche sonder eenighen dienst te hooren. Angaende mijne religie, hierom woude ic geerne te huus commen sonder gagie te genieten, maer de heeren en willent mij niet toestaen, mits ic, Godt lof, frisch op mijn leden hem, want hier menich mensche is die dit lant niet verdragen en can. Ic hebbe een groote siecte vutgestaen. Dit is nu een iær gepasseert dat ic sieck was. T'sedert heb ick altijd wel te passe gheweest, soo dat ic nu, Godt looff, soo wel te passe bem als ic oit gheweest bem. Alhier is eenen Bernaert Storm van Brugge, wiens oom is pastoor van St. Anne binnen Brugge gheweest, den welcken pastoor voormelt heeft sijn jubilee over eenighe iaren gegeven. Den voormelden Storm die comt int lant met de schepen daer desen mijnen brief mede comt, anden welcken ick dese mijnen brief mede sende. Niet meer op dit pas dan, weest van herten gegroet ende groet mijn oom Ul. vader seere, metsgaders mijn broeder ende suster ende alle goede vrienden. Eindende soo recommendere ic Ul. mijn broeder ende suster ende mijn goederen te besorgen ende ic sal blijven

Monsieur mon cousin et mademoiselle ma cousine

Ul. ootmoedighen dienaer ende cousin

J. v. Hille 1657

Geschreven int Casteel Batavia op t'eijlant

Groot-Java den XVIen decembre 1657.

(*Naschrift*: Alhier is over drie maenden voor date deser, gearriveert enen Vincent Stins, wiens vader woont in t'Breilstraetken, sijnde een cousemaecker. Ende ooc is hier gearriveert enen Franciscus de Bruijn die heeft gewoont tot mijnheer Melligaerts, ende sijn broeder woont inde Vlamincstraete ende is een huuckmaecker van sijn ambacht. Hier sijn noch meer

Bruggelingen, hier te lanck om alle te namen.

Ick hebbe twee brieven geschreven om an Ul. te doen behandigen. Den eenen heb ic gesonden met eenen (*open gelaten, doch wsch. Bernaert*) Storm, ende dander heb ic gesonden met een van Gent, beide van eenen inhouden.

Dit is de tweede brief die ic Ul. geschreven hebbe, den eersten van in daten decembre 1656. Ic bidde Ul. mij te willen antwoorden.

6.

Brief waarin Jan van Hille antwoordt op het droevige nieuws uit Vlaanderen en zijn mening over erfenismoeilijkheden te kennen geeft

Batavia, 20 december 1659

Monsieur mon cousin et mademoiselle ma cousine,

Ic heb Ul. brief van in daten 30 september 1658 ontfangen, waarin Ul. mij schrijft de al te groote desolatie ende distructie in ons Vlaenderlant gheschiet te sijn. Maer betrouwende opde gratie Godts, soo hope ic dat het alles ten besten sal keeren. Ul. schrijft mij de doot van mijn broeder, den welcken Got vut dese bedroefde werelt gheroepen heeft. Verhopende dat sijn siele int eeuwich leven is, bem hier van bedroeft, maer anmerckende dat wij allegader sterven moeten, soo ist dat mij selven hier mede moet troosten. Ende bem seer wel tevreden dat Ul. een eerlicken dienst hebt laten doen met de vrienden t'samen te roepen. Voorders Ul. schrijft mij dat mijn moeders vrienden Ul. commen molesteren mette doot van mijn broeder saligher. Om van alles bescheet thebben van d'overghebleven goederen, want ic Ul. dat betrouwe en niemant anders ghelijck dat soo langhe ic in levende lijve bem, sij daer geen actie en connen pretenderen. Maer indien sij Ul. daer noch meer om molesteren, soo en hebt Ul. anders niet te doen dan desen brief an hunlieden te toonen als dat ic, Godt lof, noch frisch en gesont bem en verhope, met Godts gratie, binnen den tijt van drie iaren nae date deser bij Ul. te commen. Voorders recomandere ic Ul. t'devour en U beste te willen doen met mijn goederen, want ic Uu. dat betrouwe en niemant anders ghelijck ic Ul. daarvan procuratie ghelaeten hebbe. Eindende bedancke Ul. seer vande moihte die Ul. gelieft te nemen van nieuwmaeren over te schrijven. En ic sal mijn devour doen om soo haest haest (sic) te commen alst mijn moghelick sal wesen. Niet meer op dit pas dan, weest van herten ghegroet, metsgaders oom Ul.

vader, mijn suster met haer man ende alle goede vrienden ende goede bekende. Ende ic sal blijven

Ul. dienaer ende cosin

J. v. Hille 1659

Gheschreven op Batavia opt eilant Groot-Java den 20 decembre 1659.

(*Naschrift* :) Weet dat ic alsoch lighe inde Javaensche cortegarde.